

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalárska práca

2019

Alexandra Smolecová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Dynamika vývoja slovenského stranického systému

Bakalárska práca

Autor práce: Alexandra Smolecová

Študijný program: Politologie a veřejná politika

Vedúci práce: PhDr. Daniel Šárovec

Rok obhajoby: 2019

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predloženú prácu spracoval samostatne a použil len uvedené pramene a literatúru
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 10. 05. 2019

Alexandra Smolecová

Bibliografický záznam

SMOLECOVÁ Alexandra. Dynamika vývoja slovenského stranického systému. Praha, 2019. XX s. Bakalárska práca (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálných vied, Institut politologických študií. Katedra politologie. Vedúci bakalárskej práce PhDr. Daniel Šárovec.

Rozsah práce: 73 563 znakov

Anotácia

Bakalárska práca sa zaoberá analýzou dynamiky vývoja stranického systému na Slovensku od roku 1992 až po posledné parlamentné voľby z roku 2016. Pre zmeranie dynamiky stranického systému sú využité rôzne metódy, pomocou ktorých je možné určiť intenzitu zmien a vývoj trendov z nich vyplývajúcich. Analýza vychádza z výsledkov volieb za jednotlivé obdobie, na ktorých základe sú aplikované zvolené komparatívne ukazovatele. V rámci hodnotenia výsledkov analýzy dôjde aj k zaradeniu do základnej typológie stranických systémov, avšak nejedná sa o hlavný zámer práce. Zvolenými empirickými indikátormi sú index volatility, index efektívneho počtu strán a index agregácie. Dané indexy sú zvolené na základe poznatkov kritérií klasifikácie stranických systémov.

Kľúčové slová

Slovensko, stranický systém, dynamika stranického systému, politická strana, efektívny počet strán, index agregácie, index volatility

Annotation

The bachelor thesis deals with the dynamics of the development of the party system in Slovakia from 1992 to the last parliamentary elections of 2016. Various methods are used to measure the party system dynamics, by means of which it is possible to determine the intensity of changes and the trends arising from them. The analysis is based on the results of the elections for each period, on the basis of which the selected comparative indicators are applied. The evaluation of the results of the analysis will also be included in the basic typology of party systems, but this is not the main purpose of the work. The empirical indicators chosen are the volatility index, the effective page number index and the aggregation index. The given indexes are chosen based on the criteria of classification of party systems.

Keywords

Slovakia, party system, party system dynamics, political party, effective number of parties, aggregation, index, volatility index

Title/názov práce

Dynamics of the development of the Slovak party system

PodĎakovanie

Touto cestou by som sa rada poĎakovala PhDr. Danielovi Šárovci za jeho pomoc, trpezlivosť, rady a vecné pripomienky, ktoré boli veľmi nápomocné pri vypracovávaní tejto bakalárskej práce.

Obsah

Úvod	3
1 Stranícky systém	5
1.1. Definícia stranického systému	5
1.2 Typológie stranických systémov	6
1.2.1 Typológia Maurica Duvergera	7
1.2.2 Typológia Jeana Blondela	8
1.2.3 Typológia Giovanniho Sartoriho	8
1.2.4 Ďalšie typológie	9
2 Dynamika stranických systémov	11
2.1 Index volatility	11
2.2 Index efektívneho počtu strán	12
2.3 Index agregácie	12
3 Slovenský politický systém	13
3.1. Volebný systém	13
3.2. Vývoj stranického systému	14
3.2.1 Obdobie 1990-1992	15
3.2.2 Obdobie 1992 – 1994	16
3.2.3 Obdobie 1994-1998	17
3.2.4 Obdobie 1998- 2002	18
3.2.5 Obdobie 2002-2006	20
3.2.6 Obdobie 2006-2010	21
3.2.7 Obdobie 2010-2012	23
3.2.8 Obdobie 2012-2016	24
3.2.9 Obdobie po voľbách 2016	25
4 Analytická časť	27
4.1 Dáta a metodológia	27
4.2 Voličská volatilita	28
4.3 Aplikácia indexu efektívneho počtu strán	31
4.4 Aplikácia indexu agregácie	34
4.5. Zaradenie slovenského stranického systému do typológie systémov strán	34
Záver	36
Summary	37
Použitá literatúra	39

Zoznam príloh.....	46

Úvod

Cieľom bakalárskej práce je analýza dynamiky stranického systému na Slovensku v období od roku 1992 do posledných volieb do Národnej rady SR v roku 2016. Analýza vychádza z výsledkov volieb za jednotlivé obdobie, na ktorých základe sú aplikované zvolené komparatívne ukazovatele. V rámci hodnotenia výsledkov analýzy dôjde aj k zaradeniu do základnej typológie stranických systémov, avšak nejedná sa o hlavný zámer práce. Kapitola Stranický systém ma za úlohu priblížiť situáciu na politickej scéne. Ide o základne objasnenie tvorby koalícií a opozícií, vlastností a zmien vychádzajúcich z jednotlivých volebných období. Predloženie teoretického východiska slúži pre lepšie pochopenie a vysvetlenie výsledkov trendov vyplývajúcich z výpočtov zvolených empirických indikátorov. Dôvod zvolenia danej témy pre ako predmet bakalárskej práce, je presvedčenie, že stranický systém na Slovensku a jeho vývoj je na základe iných parametrov, ako sú štiepne línie, zmeny v straníckej súťaži, už spracovaný v dostatočnej miere inými autormi¹, a tento prístup analýzy slovenského stranického systému a jeho dynamiky vývoja zatiaľ nebol aplikovaný v miere, akej si kladie za cieľ bakalárska práca.

Hlavným cieľom bakalárskej práce je zodpovedanie výskumných otázok: „*Aký je vývoj stranického systému na Slovensku od roku 1992?*“ „*K akým zmenám stranického systému dochádza po parlamentných voľbách 2016 do NR SR?*“ „*Aké sú vývojové trendy podľa daných komparatívnych indikátorov?*“. Práca sa okrem vývoja stranického systému na základe trendov zameriava primárne na parlamentné voľby 2016, ktoré politológovia Charvát a Just (2018) označujú ako prelomové, či Gregorij Mesežnikov (2016) ako politické zemetrasenie, čo výsledky analýzy tieto tvrdenia majú potvrdiť či vyvrátiť.

Široký záber týkajúci sa analýzy volieb do NR SR od roku 1992 až po posledné voľby 2016, bol zvolený z dôvodu čo najväčšieho počtu dát ku komparácii, nakoľko významnosť sledovaných zmien je možné zhodnotiť s dlhším časovým odstupom niekoľkých volieb.

Výsledkom bakalárskej práce má byť rozšírenie či doplnenie súčasného stavu poznania týkajúceho sa vývoja systému politických strán na Slovensku. Zaoberá sa zmapovaním

¹ Autori ako Dušan Leška, Lubomír Kopeček, Oľga Gyarfášová, Jakub Šedo, a iní, na ktorých odborné texty je taktiež odkazované v samotnej bakalárskej práci

dynamiky vývoja stránkeho systému na základe vývoja trendov vychádzajúcich z empirických indikátorov. Zvolenými ukazovateľmi sú index efektívneho počtu strán a index agregácie. Dané indexy sú zvolené na základe poznatkov kritérií klasifikácie stránkových systémov. Odborná literatúra sa však v súvislosti so slovenským stránkovým systémom zvolenými indikátormi nezaobrá v takej miere, ako napríklad voličskou volatilitou (Gyárfášová, Charvát, Just a iní). Zároveň ide o analýzu vývoja od samotného počiatku samostatného Slovenska po rozdelení federatívnej republiky ČSFR. Celkovo ide o osem volebných období, ktoré v takomto rozsahu v odbornej literatúre absentuje, čo prispeje k lepšiemu zachyteniu vývoja trendov a jeho určenia.

1 Stranícky systém

Zvolený prístup analyzovania dynamiky vývoja stranického systému na Slovensku na základe empirických indikátorov, nemá za hlavný cieľ zdefinovať slovenský systém strán do konkrétnych typológií. Pre lepšie pochopenie a zdefinovanie vývojových štádií a trendov je však dôležité oboznámiť sa s definíciou stranického systému ako takého, čo vplýva na jeho premeny a aké konkrétne klasifikácie existujú. Tieto poznatky dopomôžu v prístupe zvolenia indikátorov, ich aplikácie a hodnotenie výsledkov analýzy.

1.1. Definícia stranického systému

Stranícky systém predstavuje systém či štruktúru tvorenú politickými stranami a označuje práve interakciu medzi týmito stranami v danom politickom systéme (Novák, 2011: 564-565).

V demokraciách politické strany reagujú na vzájomnú politickú iniciatívu v konkurenčnej politickej súťaži, teda politické strany si navzájom konkurujú, prichádzajú s inováciami vo vlastnej organizácii, v získavaní finančných prostriedkov a vo volebných kampaniach. Stranícky systém tak reflektuje komplexnú sieť vnútorných súperení politických strán v rámci jednej krajiny. Táto súťaž medzi stranami je politická, hlavne sa jedná o súťaž volebnú, v rámci ktorej sa všetky politické strany zúčastňujú na otvorených, formalizovaných voľbách.

Práve forma a spôsoby koexistencie politických strán definujú stranícky systém danej krajiny. Do tejto definície vstupujú dve série prvkov. V prvom rade existujú podobnosti a rozdiely, ktoré sa môžu objaviť vo vnútornej štruktúre jednotlivých strán, ktoré tvoria systém (napríklad strany kádrové a masové). Okrem porovnávaní vnútorných charakteristík samotných politických strán je možné rozlišovať medzi ďalšími prvkami (ktoré však explicitne nemusia existovať pre každú stranu), tie sú v rámci analýzy posudzované samostatne: počet strán v systéme, príslušná veľkosť politických strán, aliancie, stranícke rodiny, geografická lokalizácia, politická ideológia a podobne.

Typologizácia systémov politických strán však vo väčšej miere neprihliada na vnútorné štruktúry politických strán, práve naopak, hlavnými určujúcimi faktormi sú vonkajšie

charakteristiky (Fiala, Strmiska, 1998: 139). Jedná sa tak o dynamickú zložku faktorov, ktoré reagujú na prípadné zmeny z externého prostredia v rámci straníckej súťaže ale aj mimo nej.

Stranícky systém je definovaný konkrétnym vzťahom medzi všetkými týmito vlastnosťami. Každý národný štát má svoj vlastný stranícky systém, ktorý tak umožňuje dané krajiny klasifikovať a porovnávať podľa ich typu straníckeho systému. Najzreteľnejší rozdiel spočíva na počte strán v každej krajine. Okrem číselnej klasifikácie môže byť stranícky systém klasifikovaný aj ako totalitný a ne totalitný, ústavný a nekonštitučný, demokratický a nedemokratický a podobne (Novák, 2011: 564-565). V oblasti straníckych systémov bol priekopníkom politológ Maurice Duverger. Na jeho typológiu následne nadviazali ďalší významní politológovia ako Giovanni Sartori, Jean Blondel a iní.

„Stranícky systém je jednej strane konfiguráciou politických strán v rámci politického systému, na druhej strane súborom vzájomných vzťahov medzi politickými stranami a schém správania, ktoré sú dôsledkom medzistraníckej rivality determinovanej predovšetkým súbojom o hlasy voličov, a v prípade väčšieho počtu strán je nutnosťou hľadanie eventuálnych partnerov pripravených sa zúčastniť na procese formovania vládnych koalícií“ (Antoszewski, Herbut, 2001, cit. podľa Kubát, 2002: 247)

1.2 Typológie straníckych systémov

Ako bolo spomenuté v texte vyššie, typologizácia straníckych systémov vychádza z činiteľov klasifikujúcich vonkajšie charakteristiky politických strán. V nasledujúcej časti bude v krátkosti predstavený základný vývoj typologizácie systémov politických strán, ktorých základným kritériom bol práve počet strán v politickom systéme a ich dominantnosť či veľkosť v porovnaní s inými stranami.

Ďalším kritériom je politická ideológia strán a ich polarizácia (ideologická vzdialenosť) v rámci systému². Počet strán určuje do akej miery je politická moc rozptýlená medzi politickými stranami. Sartori uvádza (2005: 127), že veľkosť politických strán nemusí automaticky znamenať aj ich relevantnosť (aktivitu) v rámci systému strán (zvolil

² S ideologickou polarizáciou politických strán v systéme nepočítal Maurice Duverger, ktorý typy straníckych systémov určil čisto na základe kritéria počtu strán v systéme. Následne Jean Blondel pre svoju typológiu ako ďalšie kritérium využil veľkosť politických strán.

kritérium počtu *relevantných* strán). Relevantnosť je určovaná tzv. *koaličným* či *vydieračským potenciálom strany*, a teda určuje aj vplyv danej strany na ďalšie relevantné strany. Podľa Sartoriho (2005: 127) veľkosť politických strán nemusí automaticky znamenať aj ich relevantnosť v rámci systému. Základom je práve ich koaličný, respektíve vydieračský potenciál. Koaličný potenciál podľa Sartoriho majú strany schopné vyjednávať svoju participáciu pri tvorbe vlády a tým ju modifikovať. Vydieračský potenciál naopak majú strany, ktoré sa nielen v danom volebnom období nepodieľajú na vláde (odmietané ako partnerské strany), ale ovplyvňujú stranícku súťaž svojou tzv. zastrešovacou silou (jedná sa tak o strany v opozícii, hlavne však tzv. antisystémové strany) (Sartori, 2005: 127-128).

Vo svojej typológii vo veľkej miere prihliadal aj na polarizáciu ideológií strán, s ktorou súvisí aj ich relevantnosť. Polarizácia či ideologická vzdialenosť odráža stupeň fragmentácie stranického systému, do akej miery možno predpokladať zhodu medzi politickými stranami (Kubát, 2002: 261).

1.2.1 Typológia Maurica Duvergera

Duverger³ ako priekopník v oblasti systémov politických strán definoval jednoduchú klasifikáciu, založenú na počte strán. Jedná sa o základnú a jednoduchú klasifikáciu, ktorá poukazuje na roztrieštenosť stranického systému (ako veľmi je fragmentovaný, či naopak, koncentrovaný) (Kubát, 2002: 259). V stranickom systéme rozdelil stranické systémy podľa kritéria počtu strán na: 1) systém jednej strany⁴ či monopartizmus, 2) systém dvoch strán, teda bipartizmus⁵, 3) systém viacero strán či multipartizmus.

Táto typológia stranických systémov na základe počtu strán je taktiež vhodná pre rozlíšenie demokratických a nedemokratických politických systémov. Prvý typ poukazuje

³ Duvergerova typológia bližšie definovaná v jeho monografii *Political oppositions in Western Democracies*

⁴ Miroslav Novák (2011) upozorňuje, že z termínu *systém jednej strany* nie je jasné vyvodit', či sa jedná o demokratický alebo nedemokratický politický systém. Z toho dôvodu označuje tento typ ako *systém „jedinej“ strany*, ktorý je možné zameniť aj za termín *systém štátostrany*. Ako príklad uvádza Sovietsky zväz, kde fungoval systém jednej , teda práve systém *jedinej* strany či systém štátostrany (iné strany neexistovali, jediná politická strana bola Komunistická strana Sovietskeho zväzu).

⁵ Nejedná sa o systém tvorený výhradne dvoma stranami. Antoszewski a Herbut označujú tento systém ako *systém dvoch dominantných strán*. V systéme existuje niekoľko politických strán, ale u moci sa striedajú práve dané dve politické strany (Kubát, 2002: 259)

na systémy nedemokratické, zvyšné dva na systémy demokratické⁶.

1.2.2 Typológia Jeana Blondela

Jean Blondel naviazal na typológiu politológa Duvergera, ale ako ďalšie kritérium, okrem počtu politických strán, zaviedol aj kritérium veľkosti strán. Jedná sa o rozšírenie typológie na základe súťaživých (konkurenčných, typické pre moderné demokratické systémy) a nesúťaživých (nedemokratických) politických systémov.

Systémy rozdelil nasledovne: a) Nesúťaživé systémy, 1a) monopartizmus; b) Súťaživé systémy, 1b) bipartizmus, 2b) systém dvoch a pol strán, 2c) multipartizmus s dominujúcou stranou, 2d) multipartizmus bez dominujúcej strany

V rámci systému dvoch a pol strany sa jedná o existenciu dvoch veľkých strán a jednej malej strany, ktorá však hrá dôležitú úlohu, nakoľko ma silný koaličný potenciál (obe väčšie strany v delení ľavica/pravica s ňou sú ochotné vytvoriť koalíciu práve pre stredovú orientáciu tretej menšej strany). Systém viacero strán s dominantnou stranou označuje taký systém, v ktorom jedna politická strana získava vo voľbách do parlamentu výrazne vyšší podiel voličských hlasov ako strana na druhej pozícii, ale nemá absolútny počet mandátov pre vytvorenie vlády jednej strany, avšak je výrazným elementom pri vytvorení väčšinovej koalície. Multipartizmus bez dominantnej strany označuje taký systém, v ktorom žiadna (viac ako dvoch) strán nezískala výrazný počet hlasov vo voľbách, existuje pre to niekoľko možností vytvorenia vládnych koalícií (Kubát, 2002: 260-261).

1.2.3 Typológia Giovanniho Sartoriho

Giovanni Sartori navrhol najrozšírenejšiu klasifikačnú metódu pre stranické systémy nadväzujúc na predchádzajúce typológie. Ako je spomenuté v texte vyššie, systémy strán klasifikoval podľa počtu príslušných strán a stupňa fragmentácie vychádzajúcej z ideologickej polarizácie strán. V rámci počtu strán ale do svojej typológie zaradil strany na základe ich relevantnosti (koaličný či vydieračský potenciál strany).

Stranícke systémy klasifikoval nasledovne: 1) nesúťaživý systém, 1a) systém

⁶ Podrobnejšie informácie v knihe Politické strany (2016) od Maurica Duvergera

štátostrany⁷, 1b) systém hegemonnej strany; 2) súťaživý systém, 2a) systém predominantnej strany⁸, 2b) bipartizmus, 2c) systém obmedzeného či umierneného pluralizmu, 2d) systém extrémneho či polarizovaného pluralizmu, 2e) systém atomizovaný

Systémy obmedzeného či extrémneho pluralizmu sa líšia ako počtom politických strán v parlamente (v umiernenom multipartizme ide o tri až päť/ strán, v extrémnom viac než päť/šesť⁹), aj polarizáciou (umiernený multipartizmus býva bipolárny – jedná sa o dva ideologické póly, nie je príliš ideologicky roztrieštený; polarizovaný, ako vyplýva z názvu, sa vyznačuje silnou polarizáciou, teda je multipolárny – viac než dva ideologické póly¹⁰) (Kubát, 2002: 261-262). Atomizovaný systém Sartori (2005: 131) prirovnáva k atomizovanej konkurencii v ekonomike. Počet politických strán je vysoký (nad osem a viac; rozdiel medzi systémom s deväť či dvadsať stranami je už nepodstatný) a dochádza tak k extrémnej roztrieštenosti systému (Sartori, 2005: 131)¹¹.

1.2.4 Ďalšie typológie

Typológia straníckych systémov od Giovanniho Sartoriho je značne využívaná pri klasifikácii systémov politických strán v skúmaných krajinách, nakoľko je to najobsiahlejšia typológia zo všetkých dostupných prístupov. Avšak vyššie uvedené tri prístupy klasifikácie straníckych systémov nie sú jedinými etapami vývoja štúdia tejto významnej časti politických systémov.

⁷ Sartori (2005: 54) označuje termín *systém jednej strany* ako zavádzajúci. Uvádza, že jedna strana nemôže tvoriť systém (systém ako súhrn)

⁸ Odlišná klasifikácia ako *systém multipartizmu dominantnou stranou* od Jeana Blondela. Predominantná strana, narozdiel od dominantnej, vo voľbách získava taký počet hlasov, že v rámci parlamentu dlhodobo obsadzuje absolútnu (nadpolovičnú) väčšinu mandátov. Oproti systému hegemonnej strany, v ktorom síce legálne existujú iné politické strany, a môžu byť zvolené do parlamentu, ale uznávajú nadvládu hegemonnej strany, sú politické strany v systéme predominantnej strany v úlohe kritika predominantnej strany (sú v zjavnej opozícii).

⁹ Sartori (2005: 136) v kapitole Polarizovaný pluralizmus uvádza „hranica je okolo päť (alebo šesť)“ pre rozlíšenie extrémneho a obmedzeného multipartizmu na základe počtu relevantných strán, následne však v kapitole Umiernený pluralizmus (taktiež: 200) rozpätie pre umiernený multipartizmus uvádza v počte od troch do piatich relevantných strán

¹⁰ Extrémny multipartizmus je charakteristický prítomnosťou antisystémových strán. Pri vysokej polarizácii môže dôjsť k ohrozeniu fungovania demokracie, nakoľko možno predpokladať, že funkcia parlamentu, teda dosiahnutie konsenzu v zásadných politických otázkach, je oslabená (Novák, 2011: 569-570)

¹¹ Sartoriho typológia, okrem jeho vlastného diela *Strany a stranícke systémy*, je detailnejšie rozobraná v učebnici *Úvod do štúdia politiky* od Nováka et al., či druhá kapitola *Systémy politických strán* v monografii *Teorie politických strán* od Fialy a Strmisku

Za zmienku stojí spomenúť klasifikáciu od Roberta Dahla¹², ktorý vytvoril štvornásobnú typológiu na základe konkurencieschopnosti opozície, pričom rozlišoval medzi striktne *kompetitívnymi systémami*, *kooperatívnymi konkurenčnými systémami*, *koalescenčne-konkurenčnými systémami* a *striktne koalescenčnými systémami*.

Ďalší prístup predstavil Stein Rokkan¹³, zameranú na európske systémy. Bral do úvahy možnú pravdepodobnosť jednostrannej väčšiny (podobné dominantnej strane od Blondela), a do akej miery existovala fragmentácia síl menšinových strán. Klasifikoval *britsko-nemecký model* dvoch veľkých a jednej menšej strany, *škandinávsky model* jednej veľkej dominantnej strany a aliancie niekoľkých opozičných strán a *multipartistický model* niekoľkých strán o obdobnej veľkosti (Mair, 1998: 201).

Politológ Peter Mair (1997) v deväťdesiatych rokoch predstavil typológiu na základe straníckej súťaže, vychádzajúc zo straníckej stability¹⁴.

¹² Vid' Dahlova monografia *Political oppositions in Western Democracies* z roku 1966

¹³ Vid' Rokkanova monografia *Party Systems and Voter Alignments* z roku 1967

¹⁴ Mair vychádzal zo Sartoriho klasifikácie, avšak vo svojej knihe *Party System Change : Approaches and Interpretations* (1997) argumentuje, že táto klasifikácia je postupom času ťažšie aplikovateľná z dôvodu vývoja politických strán v čase. Uvádza, že väčšinu straníckych systémov v súčasnosti možno zaradiť do modelu umierneného multipartizmu. Aj systémy, ktoré v minulosti predstavovali jasný typ modelu predominantnej strany v súčasnosti je možné zaradiť pod túto klasifikáciu, z dôvodu zmien a vývoja politických štruktúr (Mair, 1998: 201-204)

2 Dynamika stranických systémov

V rámci definovania stranického systému je spomenuté, že má dynamickú povahu, teda nie je statický a dochádza k zmenám a vývoju na základe vnútorných, ale hlavne vonkajších charakteristík politických strán existujúcich v systéme. V tejto kapitole sú priblížené vybrané komparatívne indikátory, ktoré budú využité pre zachytenie tejto dynamiky pri ich analýze v bakalárskej práci. Index efektívneho počtu strán, index volatility a index agregácie, ako ukazovatele, boli vybrané z dôvodu ich ľahkej aplikácie na výsledky volieb, a zároveň sú vhodné pre meranie dynamiky stranického systému. Z empirických výsledkov je možné vysledovať trendy a ich vývoj, ktoré sú využiteľné pri zadefinovaní skúmaných stranických systémov do rôznych typológií. Výsledky tak rozšíria odbornú literatúru, v ktorej aplikácia týchto indexov v takom rozsahu chýba.

Tieto indikátory súvisia s výsledkami volieb a rozložením politických strán v parlamente (empirické ukazovatele vychádzajú priamo z výsledkov volieb). Charakter stranického systému je tak do značnej miery ovplyvňovaný systémom volebným. Volebný systém možno považovať ako jeden zo základných kameňov politického systému. Na danom volebnom systéme závisí, ako verne bude reflektované rozloženie volebnej podpory, nakoľko určuje mieru reprezentácie voličov. Slovenskému volebnému systému sa táto práca venuje v samostatnej podkapitole nižšie v texte.

2.1 Index volatility

Pre výpočet volatility je využívaný Pedersenov index, ktorý meria presun volebnej podpory medzi jednotlivými politickými stranami vo dvoch za sebou nasledujúcich voľbách. Index volatility tak slúži ako indikátor premeny či pokračujúcej stability v rámci stranických systémov (Novák, Lebeda, 2004: 416). Vzorec Pedersenovho indexu volatility:

$$V = \frac{\sum |P_{it} - P_{it-1}|}{2}$$

V predstavuje presun volebnej volatility, teda podpory, P_{it} značí percento hlasov pre stranu i vo voľbách t , P_{it-1} je percento rovnakej strany v predchádzajúcich voľbách. Hodnoty indexu sa pohybujú v rozpätí 0-100, kde 0 predstavuje situáciu, kedy nedošlo k žiadnemu presunu voličských hlasov, a 100 označuje jav, kedy v po sebe nasledujúcich voľbách

získali hlasy úplne iné strany. Ak hodnota volebnej volatility klesá, je možné hovoriť o narastajúcej miere stability stranického systému, naopak narastajúce hodnoty poukazujú na určitý výskyt destabilizačných tendencií.

2.2 Index efektívneho počtu strán

Index navrhli M. Laakso a R. Taapegera (1979). Index efektívneho počtu strán meria veľkosť stranického systému podľa toho, koľko sa do neho vojde politických strán, posudzovaných na základe ich veľkosti, čo odráža ich volebnú silu v rámci systému. Index je možné vypočítať dvoma spôsobmi, na volebnej alebo parlamentnej úrovni.

Vzorec indexu efektívneho počtu strán:

$$N = 1 / \sum_{i=1}^n p_i^2$$

N predstavuje efektívny počet strán, n celkový počet strán, p_i je percento mandátov (na parlamentnej úrovni) alebo percento získaných hlasov (volebná úroveň). pre danú stranu i Index sa rovná jedna, pokiaľ existuje v stranickom systéme iba jedna strana. Hodnota indexu rastie so zvyšujúcim sa počtom strán. Ak existuje akýkoľvek počet *rovnako veľkých strán*, a *rovnaká* je aj ich *volebná sila*, potom je efektívny počet týchto strán odpovedá skutočnému stavu, teda pokiaľ dve strany majú v parlamente po 50 % kresiel (vo voľbách získali po 50 % hlasov obe), potom sa bude hodnota indexu efektívneho počtu strán rovnáť hodnote 2 (Kubát 1998: 236; Laakso, Taapegera, 1979: 4).

2.3 Index agregácie

Index agregácie meria postavenia a volebnej sily najsilnejšej strany v parlamente vo vzťahu k ostatným stranám v rámci systému (Kubát 1998: 237). Vzorec indexu agregácie:

$$A = \frac{S}{N}$$

A predstavuje výslednú hodnotu indexu agregácie, S je percento mandátov najsilnejšej strany v parlamente, N je určený celkovým počtom strán v parlamente. Čím vyššia hodnota indexu, tým viac je stranický systém koncentrovaný, čoho výsledkom by mala byť

relatívna stabilita vlád. Vysoká hodnota agregácie znamená, že v systéme sa nachádza silná strana, schopná formovať vládu, či už vládu koaličnú alebo jednej strany, čím by mala byť zabezpečená stabilita vlády.

3 Slovenský politický systém

Slovensko (oficiálny názov Slovenská republika) je parlamentná demokracia. Vznikla 1. januára 1993 po rozpade Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. Štátna moc je rozdelená na tri nezávislé zložky: 1) legislatívnu (NR SR), 2) exekutívnu (vláda, prezident) a 3) jurisdikciu (súdnictvo).

Slovenský parlament, Národná rada Slovenskej republiky, je tvorený jednou komorou (unikameralizmus). Prostredníctvom demokratických parlamentných volieb si občania volia svojich zástupcov do NR SR. Počet poslancov je 150 a ich funkčné obdobie trvá štyri roky.

3.1. Volebný systém

Charakter stranického systému je do značnej miery ovplyvňovaný systémom volebným¹⁵. Volebný systém možno považovať ako jeden zo základných kameňov politického systému. Na danom systéme závisí, ako verne bude reflektované rozloženie volebnej podpory, nakoľko určuje mieru reprezentácie voličov.

S výsledkami volieb a rozložením politických strán v parlamente súvisia vybrané komparatívne indikátory využité v tejto bakalárskej práci.

V rámci volebného systému pre parlamentné voľby do NR SR je aplikovaný pomerný volebný systém s jedným viacnásobným mandátovým obvodom¹⁶. Uzatváracia klauzula je stanovená na 5 % platných hlasov pre samostatné politické subjekty. V prípade koalícií

¹⁵ Samotný Duverger na základe vzťahu volebného a stranického systému definoval tri pravidlá. Pre pomerné volebné systémy platí, že tento systém vedie stranický systém k multipartizmu a je tak naklonený k úspechu menších strán

¹⁶ Slovenský politológ Radoslav Štefánčík označuje jeden volebný obvod pre pomerný volebný systém ako slovenskú anomáliu. Pre pomerné volebné systémy sú v iných krajinách typické početnejšie viacmandátové obvody. Namietá, že to spôsobuje nerovnomerné zastúpenie regiónov v NR SR. Pred volebnou reformou z 1998 bolo Slovensko rozdelené do štyroch oblastí: Bratislava, západné, stredné a východné Slovensko (Život.pluska.sk, 2016)

uchádzajúcich sa o voličské hlasy je klauzula zvýšená o 2 % na 7 % pre dvoj až trojčlenné koalície, 10 % klauzula platí pre koalície tvorené štyrmi a viac subjektmi¹⁷ (Šedo, 2008: 36). Pre výpočet volebného (mandátového) čísla sa využíva Hagenbach-Bischoffova kvóta.

$$K = \frac{V}{S+1}$$

Kde K označuje kvótu, V predstavuje celkový počet platných hlasov v daných voľbách a S je počet mandátov zvýšený o jeden. Cieľom navýšenia je snaha o čo najefektívnejšie prerozdelenie kresiel už v prvom skrutíniu. Výsledkom je tzv. republikové volebné číslo, ktorým je následne vydelený celkový počet získaných hlasov konkrétnej strany či koalície strán, ktoré získali potrebný počet hlasov pre získanie kresiel. Výsledné číslo je zaokrúhlené na najbližšie celé číslo. To predstavuje počet udelených mandátov pre danú stranu (koalíciu strán) (Dancisin, 2013: 48).

3.2. Vývoj stranického systému

Demokratický systém, charakteristický pre súťaživé pluralitné systémy, sa na Slovensku začal formovať pádom komunizmu, spojený s Nežnou revolúciou, ktorá začala po demonštráciách v Prahe 1. novembra 1989. Pádu komunizmu predchádzalo sformovanie demokratických politických hnutí Verejnosc' proti násiliu (ďalej len VPN) na Slovensku a na českej strane Občianske fórum, ktoré zastávali protikomunistickú pozíciu.

V nasledujúcej časti sú priblížené základné informácie o priebehu vývoja stranického systému z pohľadu zmien vyplývajúcich z medzistranickej súťaže, formovanie vládnych koalícií a zmien vnútrostranických štruktúr, ktoré v niektorých prípadoch stáli za zmenou či vznikom nových politických subjektov¹⁸. Oboznámenie sa s danými skutočnosťami dopomôže k pochopeniu a zdôvodneniu výsledkov analýzy na základe empirických indikátorov.

¹⁷ Pred voľbami do SNR v dobe existencie federácie došlo k volebnej reforme. V prvých slobodných voľbách 1990 sa uplatňovala 3 % klauzula. V týchto voľbách bola využitá Haerová kvóta, ako spôsob prerozdelenia mandátov. Až spomínaná volebná reforma z 1992 zaviedla Hagenbach-Bischoffovu kvótu (Šedo, 2008: 36)

¹⁸ Vývoj stranického systému na základe podrobného opisu formovania a vývoja politických strán viď napríklad Kopeček (2007) *Politické strany na Slovensku 1989-2006*

Tabuľka 1 Zisky parlamentných strán (v %)

Strana	1992	1994	1998	2002	2006	2010	2012	2016
HZDS	37,26	34,96	27,00	19,50	8,79	-	-	-
SV	-	10,41	-	-	-	-	-	-
MKM	7,42	-	-	-	-	-	-	-
MK	-	10,18	-	-	-	-	-	-
KDH	8,89	10,08	-	8,25	8,31	8,52	8,82	-
DEÚS	-	8,50	-	-	-	-	-	-
ZRS	-	7,34	-	-	-	-	-	-
SNS	7,93	5,40	9,07	-	11,73	5,07	-	8,64
SDK	-	-	26,33	-	-	-	-	-
SDL'	14,70	-	14,66	-	-	-	-	-
SMK	-	-	9,12	11,16	11,68	-	-	-
SOP	-	-	8,01	-	-	-	-	-
SDKÚ	-	-	-	15,09	18,35	15,42	6,09	-
SMER	-	-	-	13,46	29,14	34,79	44,41	28,28
KSS	-	-	-	6,32	-	-	-	-
ANO	-	-	-	8,01	-	-	-	-
MOST-HÍD	-	-	-	-	-	8,12	6,89	6,50
SaS	-	-	-	-	-	12,14	5,88	12,10
OLaNO	-	-	-	-	-	-	8,55	11,02
SME rodina	-	-	-	-	-	-	-	6,62
#SIEŤ	-	-	-	-	-	-	-	5,60
ĽS Naše Slovensko	-	-	-	-	-	-	-	8,04

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

3.2.1 Obdobie 1990-1992

Pád komunizmu bol zásadnou zmenou pre politický systém v rámci Česko-Slovenskej Federatívnej republiky. Bol prijatý model parlamentnej zastupiteľskej demokracie a forma pomerného volebného systému ako do Federálneho zhromaždenia (snemovňa ľudu a snemovňa národov) tak do zastupiteľských orgánov (samostatne Česká a Slovenská národná rada). Prvé demokratické voľby v Československu (jún 1990) viedli k víťazstvu práve týchto dvoch opozičných skupín, ako v oboch federálnych snemovniach, tak aj vo výsledkoch do národných rád oboch republík (VPN na Slovensku 29,3 % a OF v Česku 49,5 %).

Časom však obe hnutia prešli rozpadom, čím sa prehĺbil proces vytvárania samostatných strán a to prispelo k nezávislosti Českej republiky a Slovenskej republiky, ktoré sa 1.

januára 1993 oficiálne rozdelili. Rozdeleniu federácie predchádzali druhé voľby do národných rád.

Rozklad VPN nastal takmer automaticky. Po rozdelení v rámci VPN¹⁹ v roku 1991 vznikla nová politická strana Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS) v čele s vtedajším predsedom Slovenskej národnej rady, Vladimírom Mečiarom, ku ktorej prešlo aj mnoho členov VPN²⁰. Na zvyšných základoch VPN vznikla ďalšia politická strana, Občianska demokratická únia (ODÚ), čím oficiálne VPN zaniklo.

3.2.2 Obdobie 1992 – 1994

HZDS nasledujúci rok²¹ vyhrala voľby do slovenského zastupiteľského orgánu ešte fungujúcej ČSFR, kedy získala 37,26 % hlasov. Získala 74 kresiel z celkového počtu 150, čo nie je dostatočný počet pre utvorenie vlády jednej strany. Avšak Mečiarovi sa podarilo získať dôvery pre menšinovú vládu tvorenú len jeho stranou HZDS s podporou Slovenskej národnej strany (SNS) a Slovenskej demokratickej ľavice (SDL). Tieto strany však vyvíjali tlak na utvorenie spoločnej vládnej koalície. V roku 1993 bol Mečiar nútený povoliť a utvoriť koalíciu s SNS z dôvodu postupného strácania podpory, hlavne zo strany SDL (Just, 2008: 88-89).

Svoju silnú pozíciu HZDS obhájila aj v prvých parlamentných voľbách v rámci samostatnej Slovenskej republiky. Do Slovenskej národnej rady kandidovala aj druhý novovzniknutý subjekt z bývalého hnutia VPN, ODÚ, ktorá sa však hneď v roku 1992 ocitla mimo parlamentu. Následne na to sa táto strana rozpadla, čím došlo k úplnému zániku fungovaniu VPN na slovenskej politickej scéne.

Strany podporujúce prvú (menšinovú) vládu Vladimíra Mečiara boli SNS a SDL. SNS predstavuje stranu s radikálne-národnou orientáciou. Už od roku 1990 sa jasne vyjadrovala k potrebe slovenskej samostatnosti, bola silne orientovaná proti Maďarom ale aj Čechom (Kopeček, 2007: 414-415). SDL predstavoval reformovaného nástupcu vychádzajúceho z

¹⁹ Rozpad VPN bol výsledkom slabnúcej podpory zo strany obyvateľstva a aj osobných konfliktov vo vedení hnutia. Viac v knihe *Mečiar a mečiarizmus* (1996) od Mariána Leška

²⁰ Predchodcom tejto politickej strany bola platforma Verejnosť proti násiliu – Za demokratické Slovensko (VPN-ZDS), z ktorej vznikla politická strana HZDS (Just, 2008: 87).

²¹ Voľby sa konali v roku 1992. Dôvodom bolo rozhodnutie spred volieb z roku 1990, že prvé funkčné obdobie do všetkých orgánov federatívnej republiky budú len dva roky (Just, 2008: 88)

členov Komunistickej strany Slovenska (KSS) z predchádzajúceho režimu. Konzervatívnejšia časť KSS založila novú obdobu komunistickej strany s rovnakým názvom KSS (Just, 2008: 88), ktorá však sa vo voľbách 1992 do parlamentu nedostala.

Kresťanské kruhy boli aktívne už počas komunistickej éry. Z tretej pozície vo voľbách (zisk 8,89 %) sa do parlamentu dostalo Kresťanskodemokratické hnutie (KDH). To bolo stabilnou súčasťou slovenskej politickej scény od roku 1992 (hlavne vďaka výraznej religiozite medzi obyvateľstvom Slovenska) (Kopeček, 2007: 303-304), so ziskom hlasov pohybujúcim sa okolo 10 %. Poslednou stranou, ktorá sa dostala do parlamentu bolo Maďarské kresťanskodemokratické hnutie (MKDH).

Od vytvorenia koalície HZDS-SNS v roku 1993 dochádzalo k častým odchodom poslancov a ministrov. S klesajúcou podporou bola Mečiarovi vyhlásená nedôvera. Bola vytvorená vláda z „protimečiarovskej“ koalície (povereným zostavenie koalície bol Jozef Moravčík, ktorý sa neskôr stal predsedom vlády). Novú koalíciu možno označiť ako heterogénnu, nakoľko ju tvorili ako opozičné strany (KDH ako protikomunistická strana, SĎL ako nástupca KSS), tak aj bývalí členovia HZDS či SNS. Z týchto dôvodov boli vyhlásené predčasné voľby na rok 1994 (Just, 2008: 89-90).

3.2.3 Obdobie 1994-1998

Od predchádzajúceho funkčného obdobia, kde v sa v parlamente nachádzalo päť strán, sa ich počet zvýšil na sedem. SĎL do volieb vstúpilo v koalícii s menšími ľavicovo orientovanými stranami, pod názvom Slobodná voľba (SV). SV získalo druhý najvyšší počet hlasov, so ziskom 10,42 % (18 mandátov). Svoju pozíciu z predchádzajúceho volebného obdobia obhájilo KDH so ziskom 10,08 %. Do parlamentu sa dostala aj Maďarská koalícia (MK), tvorená z MKDH a ďalších dvoch menších maďarských strán. Novým subjektom v rámci parlamentu bola Demokratická únia Slovenska (DEÚS), ktorý vznikol odštiepením od HZDS.

Od roku 1994 vznikli dva tábory v rámci slovenského systému politických strán. Definovalo ich, aký postoj mali k Mečiarovi, teda vnútorným vzťahom dominovala deliaca čiara *pre-Mečiar* a *proti-Mečiar*. HZDS v predčasných voľbách stratilo na podpore oproti predchádzajúcim voľbám (do volieb HZDS išlo ako koalícia s Roľníckou stranou,

spoločný zisk bol 34,97 %), ale pokračovalo ako víťazná strana, s najvyšším počtom mandátov. Strany, ktoré spolu vytvorili vládu s HZDS, patrili do tábora podporujúceho Mečiara. Jednalo sa o pravicovú a nacionalistickú SNS a radikálne ľavicové Združenie robotníkov Slovenska (ZRS), ktoré bolo v parlamente prítomné len počas tohto jediného funkčného obdobia.

V období 1994–1998 sa polarizácia politickej scény (autoritatívna vláda Mečiara, radikálne pravicové SNS a radikálne ľavicové ZRS) niesla vo forme nerešpektovania ústavy Slovenskej republiky a Ústavného súdu. Na útoky na osoby nepohodlné pre vládu boli použité tajné služby (napríklad únos prezidenta Michala Kováča). Praktiky Vladimíra Mečiara (nezákonné odvolanie mandátu poslanca Gauliedera, Mečiarove amnestie, snaha o zmenu volebného zákona a ovládnutie médií, a iné) inklinovali k autoritarizmu (Mikuš, Gurňák, 2014: 150; Kopeček, 2007: 109). Obdobie 1992-1998 je tiež označované ako obdobie *Mečiarizmu*, ktorého toto vládne obdobie bolo vrcholom.

V tomto období sa Slovensko pripravovalo na vstup do Európskej únie. Hrozbou jeho vylúčenia z pristúpenia k Únii bolo pre Mečiara, a jeho krehkú pravicovo-ľavicovú koalíciu, ťažké pokračovať v autoritatívnom spôsobe vládnutia, (označované tiež ako neliberálna demokracia), a vyhliadky na vstup do Európskej únie (EÚ) pôsobili ako tlak využitý demokratickou opozíciou na zdráhajúcu sa vládu Mečiara. Mečiarova neochota zmeny v prospech zlepšenia pozície Slovenska ako kandidáta do EÚ sa napokon odzrkadlila aj vo výsledkoch volieb v roku 1998. Pred voľbami v roku 1998 vyvolal odpor voči vláde HZDS vznik tzv. *Modrej koalície* pravicových skupín, vznikla Slovenská demokratická koalícia (SDK). Modrú koalíciu tvorilo KDH, Demokratická únia (DÚ, vznikla z DEÚS), Demokratická strana (DS), Sociálnodemokratická strana Slovenska (SDSS) a Strana zelených na Slovensku (SZS) (Merkel, Croissant, 2004: 209-211). Tesne pred voľbami dochádza k volebnej reforme, ktorá je označovaná ako nedemokratická, nakoľko má vplyv na podmienky zvolenia pre stranícke koalície.

3.2.4 Obdobie 1998- 2002

Až do roku 1998 bola politická scéna na Slovensku charakterizovaná dominanciou Mečiarovej strany, ktorá avšak nebola schopná v parlamentných voľbách získať dostatočný počet mandátov pre zostavenie vlády jednej strany.

Napriek volebnému víťazstvu HZDS (27 % hlasov vo voľbách) sa Mečiarovi nepodarilo vytvoriť vládu. I keď víťazná strana, výsledok premietol značný pokles občianskej podpory. Druhé miesto vo voľbách obsadilo SDK (26,3 % hlasov a 42 kresiel, o jeden mandát menej než získalo HZDS), ktorého predsedom bol Mikuláš Dzurinda. Aj keď HZDS bolo poverené vytvorením vlády, opozičné strany jednoznačne odmietli spoluprácu s HZDS ako s koalíčným partnerom. SNS, ako jediná strana ochotná vytvoriť vládu s HZDS, získala len 14 mandátov, čo nestačilo na utvorenie väčšinovej vládnej koalície. ZRS sa do parlamentu nedostalo. Výsledkom bolo vytvoreniu vládnej koalície na čele s Dzurindom a jeho SDK. Jednalo sa o výnimku, kedy sa formálny výherca nepodieľal na formovaní vládneho kabinetu (Kopeček, 2007: 164-165)²². Vládnu koalíciu tvorilo SDK, Strana maďarskej koalície (SMK)²³, novovzniknutá Strana občianskeho porozumenie (SOP) a SDE (v predchádzajúcom volebnom období bolo časťou SV).

Počas tohto obdobia dochádza ku konfliktom v rámci SDK²⁴ medzi Dzurindom a Jánom Čarnogurským. Čarnogurský (predseda KDĽ) požadoval ukončenie Modrej koalície a pokračovanie ako samostatné politické strany. Opačný postoj presadzoval Dzurinda. Výsledkom konfliktu bol vznik Slovenskej demokratickej a kresťanskej únie (SDKÚ), ktorá mala nasledovať organizačnú aj ideologickú štruktúru SDK (Kopeček, 2007: 381-382).

V roku 1999 zo SDE, ktorá počas tohto funkčného obdobia pôsobila v koalícii, odchádza Róbert Fico a zakladá stranu SMER, ktorá mala predstavovať opozíciu Dzurindovej vláde. Fico vo svojich vyhláseniach zdôraznil potrebu pragmatickej politiky, ktorú očakávali občania, a zároveň sa dištancovali od vlády. Jeho rétorika obsahovala populistické prvky (napríklad dištancovanie sa od ideológie, kritiku politizovania, všeobecnú neochotu voči straníckemu protekcionizmu, konečné dištancovanie sa od zriadenia) a zmes socialistických sloganov a extrémnych pravicových protizákonných požiadaviek. SMER sa profiloval ako ľavicová strana a prebral značnú časť voličov SDE (Kopeček, 2007: 197-

²² Popularita Mečiara, aj napriek silnej opozícii a slabších výsledkov HZDS z parlamentných volieb 1998, neklesala. Potvrdzuje to aj jeho postup do druhého kola prezidentských volieb 1999, v ktorých síce podľahol Rudolfovi Schusterovi (s podporou SDK), so ziskom 42,8 % (Kopeček, 2007: 166)

²³ SMK vzniká zlúčením Maďarskej koalície od jednej politickej strany

²⁴ V tomto období prebieha volebná reforma, na základej ktorej by SDK ako koalícia piatich subjektov pre postup do parlamentu musela získať 25 %. Podobne ako u SMK, riešením by bolo transformovanie koalície do jednej samostatnej strany. To vyvolalo konflikt.

198; 280-281).

Podobným spôsobom vzniká ďalšia nová strana založená Ivanom Gašparovičom, ktorý ju zakladá po svojom odchode z HZDS. Vznikol subjekt Hnutie za demokraciu (HZD). Aj keď nová strana v nasledujúcich voľbách nemala prílišný úspech a do parlamentu sa nedostala, mala svoj podiel na poklese podpory HZDS, ktorý sa premietol do výsledkov parlamentných volieb 2002 (Kopeček, 2007: 171).

Ďalšou novou politickou platformou, ktorá vznikla pred voľbami 2002, je strana Aliancia nového občana (ANO) s predsedom Pavlom Ruskom. Strana bola výnimočným subjektom na slovenskej politickej scéne, nakoľko princíp jej riadenia bol založený na fungovaní firmy (chýbala vnútrostranícka demokracia, princíp manažérskej formácie) (Kopeček, 2007: 398).

3.2.5 Obdobie 2002-2006

Voľby v roku 2002 priniesli mnohé zmeny. Oproti voľbám 1998, kedy sa do parlamentu síce dostali nové subjekty, išlo však o dve koalície aj zo strán pôsobiacich v predchádzajúcich obdobiach (SDK – KDH, SMK – MK). Úplne novou a samostatnou stranou, ktorá sa dostala do parlamentu bola SOP. V prípade roku 2002 sa do parlamentu dostali tri nové strany (novovzniknutá ANO, SDKÚ po rozpade SDK, SMER po odštiepení od SDL). Ďalším javom bolo strata voličskej podpory stranami SNS a SDL, ktoré sa do parlamentu neprebojovali, i keď v minulosti boli súčasťou vládnych koalícií (SNS 1992 až 1998, SDL 1998 až 2002).

Víťazom volieb sa opäť stalo HZDS s 19,5 %. Avšak situácia z predchádzajúceho obdobia sa zopakovala. Žiadna zo strán nebola naklonená k spolupráci s HZDS, ktoré získalo 36 mandátov (najmenej od 1992), a nebolo tak schopné kvôli politickej izolácii vytvoriť koaličnú ani menšinovú vládu jednej strany, ako to bolo v prípade po voľbách 1992.

Druhou najúspešnejšou stranou sa stala nová strana SDKÚ s predsedom Mikulášom Dzurindom so ziskom 15,09 %²⁵. S výsledkom 13,46 % nasledovala ďalšia nová strana na

²⁵ Tento výsledok možno označiť ako za sklamanie pre SDKÚ, ktoré malo po predošlom období vyššie očakávania a chcelo obhájiť vyše 20% zisk štyroch rokov. Po rozpade SDK a kandidovaní KDH došlo jasnému prerozdeleniu bývalých voličov SDK medzi tieto dve strany (Kopeček, 2007: 384)

čele s Róbertom Ficom, SMER. SMK získalo 11,17 % a KDH 8,25%. Posledný nový politický subjekt ANO získalo 8,01 %. Prekvapivo sa do parlamentu dostala aj KSS, ktorá od roku 1992 nebola schopná získať dostatočný počet hlasov potrebných pre získanie mandátov. S výsledkom 6,33 % získala 11 kresiel²⁶. Strany bývalej koalície SDK, okrem KDH, sa do parlamentu nedostali.

Koaličná zmluva bola podpísaná pravicovo orientovanými stranami SDKÚ, SMK, KDH a ANO, premiérom sa stal Mikuláš Dzurinda, išlo tak o jeho druhú vládu s počtom 78 mandátov, čím dosiahla tesnú parlamentnú väčšinu. Ľavicové spektrum predstavoval SMER, KSS. HZDS sa nehlásilo k žiadnej ideológii.

Charvát a Just (2018:26) označujú tieto voľby za prelomové a uvádzajú, že sa jedná o výrazný medzník vo vývoji slovenského stranického systému. Okrem nového zoskupenia parlamentu, došlo prvýkrát k vytvoreniu vlády, ktorá je jasne identifikovateľná na škále pravica vs. ľavica²⁷. Voľby 2002 tak charakterizuje prepad niektorých strán vládnej koalície (DS) z predchádzajúceho obdobia a úspech strán, ktoré sa krátko po založení dostali do parlamentu a nahradili tak stany, ktoré boli stabilnou súčasťou parlamentu do tohto momentu.

Toto funkčné obdobie nebolo bezproblémové. Vnútrostranícke konflikty v rámci SDKÚ vyústili k odchodu dvoch poslancov zo strany (založili Slobodné fórum), čím sa znížil počet vládnej väčšiny na presnú polovicu v rámci zoskupenia parlamentu. Vládna kríza bola prehĺbená problémami v strane ANO, kedy vypukol škandál okolo jej predsedu Pavla Ruska, ďalší poslanci tak opustili koalíciu. Nakoniec bola strana ANO z koalície vylúčená, čím došlo k zmene druhej Dzurindovej vlády na menšinovú. Dôveru získala len vďaka podpore novými nezaradenými poslancami. Poslednou kvapkou bolo opustenie vládnej koalície zo strany KDH, kvôli medzistraníckym konfliktom. Tieto skutočnosti viedli k predčasným voľbám (Kopeček, 2007: 390-392).

3.2.6 Obdobie 2006-2010

Z všetkých doterajších parlamentných volieb sú voľby 2006 výnimočné tým, že sa do

²⁶ Kopeček (2007: 243-244) vysvetľuje úspech KSS na prechode voličov od SDE a ZRS, a rastúcej podpory v rurálnych oblastiach

²⁷ Koaličné vlády HZDS v minulosti spojili radikálnu pravicu a radikálnu ľavicu

parlamentu nedostala žiaden novovzniknutý politický subjekt. Víťazom volieb sa stáva SMER s 29,14% ziskom, čo mu zaistilo 50 poslaneckých mandátov. Za ním, so ziskom 18,36 % (31 mandátov) sa nachádzalo SDKÚ-DS (spojenie SDKÚ a Demokratickej strany DS). Do parlamentu sa vracia SNS, ktoré z tretieho miesta získalo 20 mandátov, čím sa do parlamentu opäť dostal nacionalistický subjekt vystupujúci práve proti maďarskej menšine (Gyárfášová, 2011: 71). SMK si udržalo podporu voličov, v porovnaní s predchádzajúcimi dvoma voľbami sa drží na rovnakej úrovni, získalo 11,68 %. Táto skutočnosť môže byť vysvetlená pretrvávajúcou podporou zo strany maďarskej menšiny na Slovensku, pretože sa jedná o jedinú stranu hájajú práva tejto menšiny. Do parlamentu sa taktiež dostalo KDH s obdobnou voličskou podporou ako v minulých voľbách (8,31 %). S neustále klesajúcimi ziskami sa posledný krát podarilo do parlamentu prebojovať aj HZDS, získalo 10 mandátov (najnižší počet od svojho pôsobenia na slovenskej politickej scéne).

Poverený zostavením vlády bol Róbert Fico, ako predseda víťaznej strany v parlamentných voľbách. SMER ako opozícia SDKÚ nemohla do vládnej koalície prizvať práve túto stranu, ktorá by však zaistila parlamentnú väčšinu. SNS predstavovalo tretiu najsilnejšiu stranu, ale jeho počet poslancov nebol dostatočný pre utvorenie väčšinovej vlády. SMER tak musel nájsť minimálne dve strany ochotné začať vyjednávacie rokovania. Možnosť SNS a SMK kvôli ideologickej rozdielnosti neprichádzalo do úvahy. KDH neprijalo ponuku na vytvorenie koalície SMER, KDH a SMK. Rovnako sa rázne vyhradilo proti spolupráci s HZDS, podobne sa vyjadrilo aj SMK. Poslednou možnosťou, ktorá sa stala realitou, bolo vytvorenie vládnej koalície zo strán SNS a HZDS (čím bola ukončená politická izolovanosť HZDS) s celkovým počtom mandátov 85 (Kopeček, 2007: 175-177).

Z postu dlhoročného predsedu strany SMK v roku 2007 odchádza Béla Bugár kvôli vnútrostraníckym konfliktom. Ďalšími bývalými členmi SMK v roku 2009 zakladá novú politickú stranu MOST-HÍD, ktorá okrem podpory maďarskej menšiny v programe hlása práve prepojenie slovenskej spoločnosti aj s inými menšinami (z toho dôvodu zvolený názov strany MOST-HÍD) (Gyárfášová, 2011: 72-73). V roku taktiež 2009 vzniká nová pravicová strana Sloboda a Solidarita (SaS), ktorej predsedom je ekonóm Richard Sulík, ktorá sa jasne vymedzovala proti politike strany SMER-SD (Hynčica, Šárovec, 2018: 15).

3.2.7 Obdobie 2010-2012

Prekvapivým výsledkom parlamentných volieb je nízky zisk hlasov strany SNS, ktorý len o 0,08 % prekročil potrebnú volebnú klauzulu, čo znamenalo pripísanie si deviatich mandátov. Gyárfášová (2011: 80) uvádza, že tento volebný prepad SNS je zapríčinený nemeniacou sa nacionalistickou rétorikou. Tento prístup bol pre ich voličov časom nedostačujúci, nakoľko očakávali od tejto strany aj väčšiu aktivitu v riešení problémov zo socioekonomického spektra. To zapríčinilo odlev voličov k strane SMER-SD, čo jej dopomohlo k víťazstvu v parlamentných voľbách. SMER-SD získalo 62 mandátov (34,8 % z celkového počtu hlasov).

Opäť nastala situácia, že strany, ktoré vznikli počas minulého funkčného obdobia, sa dostali do parlamentu so značným ziskom. Strana MOST-HÍD dokázala osloviť voličov SMK ale aj voličov z radov väčšinovej slovenskej populácie, čím sa dostala do parlamentu so ziskom 8,13 % (14 mandátov). SMK tak bolo nahradené v parlamente týmto novým subjektom. Voliči KDH nesklamali svoju stranu, tá získala obdobné percento hlasov ako v niekoľkých po sebe nasledujúcich voľbách. SDKÚ obhájilo podporu z predchádzajúceho obdobia so ziskom 15,42 %. SaS ako nováčik sa do parlamentu dostal z tretej pozície s 12,15 %, čím získal 22 kresiel.

Tieto parlamentné voľby znamenali predzvesť konca pre stranu HZDS. Po prvýkrát od vzniku samostatnej Slovenskej republiky sa nedostala do NR SR.

Víťaznou stranou bol SMER-SD, ktorého počet 62 kresiel opäť nestačil pre vytvorenie vlády jednej strany. SNS, ako možný partner do koalície, však s 9 poslancami v parlamente nedokázali vytvoriť parlamentnú väčšinu. SMER-SD ako ľavicová strana mala problém rokovať so zvyšnými stranami (SDKÚ, SaS, MOST-HÍD, KDH), ktoré inklinovali viac od stredu doprava na ideologickom spektre.

Koaličná zmluva tak bola podpísaná práve medzi týmito štyrmi politickými stranami. Významným aspektom týchto volieb je aj to, že po prvýkrát v histórii moderného Slovenska sa žena stala premiérkou. Bola ňou predsedníčka SDKÚ, Iveta Radičová.

Táto vláda však nevydržala celé funkčné obdobie. Vláde Ivety Radičovej bola v roku 2012 vyslovená nedôvera, keď ho spojila s hlasovaním o tzv. Eurovale, ktorý zásadne odmietala

strana SaS, čo spôsobovalo konflikty vo vnútri koalície. Boli napokon vyhlásené predčasné voľby (Petková, 2011).

V roku 2011 vzniká nová stredopravicová strana s konzervatívnymi prvkami OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OĽaNO) na čele s predsedom Igorom Matovičom.

3.2.8 Obdobie 2012-2016

Predčasné voľby 2012 znamenali niekoľko zásadných zmien. Prvenstvo získala strana SMER-SD, ktorá so ziskom 44,41 % a počtom kresiel 83 bola schopná vytvoriť vládu jednej strany. Je to zatiaľ najvyšší podiel hlasov získaný ktoroukoľvek stranou v rámci samostatného Slovenska. Podpora strany SMER-SD je aj výsledkom rozpadu predchádzajúcej koalície, ktorá prehĺbila pochybnosti voličov spôsobenou medzistraníckou ale aj volebnou roztrieštenosťou stredopravicových strán. Do parlamentu sa dostala aj nová strana OĽaNO, ktorá taktiež prebrala voličov stranám z bývalej vládnej koalície. Výsledkom je síce účasť šiestich politických subjektov v NR SR, ako to bolo aj dve predchádzajúce funkčné obdobia, avšak dochádza k prehĺbeniu rozdielu v zisku medzi víťaznou a druhou najsilnejšou stranou. Druhá strana po víťaznom SMER-SD je KDH s 8,82 %²⁸ platných hlasov, čo predstavuje viac ako 35% rozdiel medzi týmito stranami. Došlo tak k ďalšej mocenskej rotácii, kedy sa SMER-SD dostalo späť k moci (Kováčová, 2013).

Výrazný prepád zaznamenali najmä strany SaS, z posledného miesta, získala iba 5,88 %, a SDKÚ, ktorá získala 6,09 %, čo bol pre ňu doposiaľ najnižší zisk hlasov od jej vzniku. Pod hranicou kvóra, a teda bez kresiel, sa ocitla SNS.

Zaujímavosťou je, že oproti vývoju v 90. rokoch minulého storočia, kedy parlament tvorili najmä strany, ktoré sa úspešne zúčastnili volieb 1992, sa do parlamentu opakovane dostávajú subjekty, ktoré považujeme za nováčikov v predchádzajúcich voľbách. V prípade SMER-SD okrem rekordného víťazstva z volieb 2012, sledujeme výrazný nárast preferencií v každých parlamentných voľbách od roku 2002, ktorý nenastal ani u HZDS. Z hľadiska týchto výsledkov je možné aj tieto voľby pokladať za ďalší medzník vo vývoji stranického systému.

²⁸ KDH naďalej si drží stabilnú voličskú podporu

V roku 2014 vzniká strana #SIEŤ, ktorú založil Radoslav Procházka po odchode z KDH. Jedným z motívov založenia vlastnej strany Procházkom môžeme pokladať aj jeho relatívny úspech v prezidentských voľbách začiatkom roku 2014, ktoré mu dopomohli k zvýšeniu povedomie o jeho osobe medzi voličmi. Podobným spôsobom vznikla aj strana NOVA založená Danielom Lipšicom, taktiež odídencom z KDH. Vznikli tak ďalšie dva politické subjekty orientované stredopravicovo s podobným volebným programom. Podobne ako SaS, vznik týchto strán sa zakladal na odôvodnení akejsi potreby alternatívy v čase dlhodobej krízy pravice. Opäť tak dochádza k ďalšej roztrieštenosti pravice na slovenskej politickej scéne. NOVA napokon do parlamentných volieb vstupuje v koalícii so stranou OĽaNO (Hynčica, Šárovec, 2018: 19-21).

3.2.9 Obdobie po voľbách 2016

Mesežnikov (2016) v súvislosti s výsledkami volieb 2016, hovorí o stranickom systéme v troskách.

Síce sa víťaznou stranou opäť stala strana SMER-SD, ale zaznamenala poníženie hlasov voličov o 16 %. Po silnom nástupe v roku 2012 ide tak o značnú stratu podpory.

Celkový počet parlamentných strán sa zvýšil na zatiaľ najvyšší počet, osem. Zapríčinené to je vstupom do parlamentu tromi novými stranami, konkrétne dve nové zoskupenia, strana Radoslava Procházku #SIEŤ a strana podnikateľa Borisa Kollára *Sme rodina*. Prvýkrát získala kreslá aj strana Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko (Kotleba-ĽSNS), ktorá kandidovala aj vo voľbách 2012 a 2010, ale len so ziskom okolo 1 %.

Prvýkrát sa do parlamentu nedostala strana KDH, ktorá mala stabilnú podporu pohybujúcu sa okolo 9 %. Dôvodom sú aj nové strany, ktoré založili bývalí členovia tejto strany, čím prevzali časť voličov, čo malo za následok celkový výsledok tesne pod hranicou volebného kvóra (4,94 %). Ďalšou stranou, ktorá sa ocitla mimo parlament je SDKÚ, s rekordne nízkym ziskom 0,27 % (prepad o necelých 6 %). Príčinou je aj rozpad jadra strany (napríklad prechod Lucie Žitňanskej do strany MOST-HÍD, Miroslava Beblavého do strany SIEŤ, odchod Mikuláša Dzurindy, Ivana Mikloša a Magdy Vášariovej) (Aktuality.sk, 2014).

Preferencie SaS a OĽaNO-NOVA sa oproti minulým voľbám zvýšili. Do parlamentu sa

vrátila aj SNS v novom šate, s predsedom Andrejom Dankom.

Situácia z roku 2010 sa zopakovala, keď žiadna zo strán, okrem SNS, nebola z počiatku ochotná rokovať o zostavení vlády so stranou Róberta Fica. Zvrat nastal, keď MOST-HÍD (slovensko-maďarská strana) súhlasil so spoluprácou so stranami SNS (nacionalistická, v minulosti vystupovala proti maďarským stranám v slovenskej politike) a SMER-SD. Spolu by mali počet kresiel 75, čo stále nebola parlamentná väčšina. K rokovaniam sa pridala stredopravicová strana SIEŤ, čím došlo k podpísaniu koalície zmluvy. Vznikla tak ideologicky fragmentovaná vládna koalícia (Mesežnikov, 2016). Nespokojnosť s účasťou na koalícii vyústila v odchode poslancov zo strany SIEŤ. Niektorí však prešli do strany MOST-HÍD, čím bola zachovaná parlamentná väčšina vládnej koalície, došlo však k zmene zo štvor na trojkoalíciu SMER-SD, SNS a MOST-HÍD

Tieto zvraty vo voľbách 2016 poukázali na narastajúcu nespokojnosť voličov s doteraz pôsobiacimi stranami, čo sa prejavilo radikalizáciou v spoločnosti (navrátenie SNS do parlamentu, zisk mandátov ĽSNS, protisystémová strana Sme rodina). Charvát a Just (2018) ich označujú ako prelomové v rámci vývoja stranického systému.

Polarizovaná vládna koalícia sa nezaobišla konfliktom. SIEŤ odišla z koalície, z dôvodu odchodu ich poslancov, ktorí sa stali nezávislými či prešli pod MOST-HÍD, Procházka sa vzdal aj poslaneckého mandátu. Dochádzalo k zmenám na postoch ministrov, kvôli škandalom. Róbert Fico v marci 2018 odstúpil z funkcie predsedu vlády, tomu predchádzali masové protesty v rôznych mestách po celom Slovensku a zavraždenie investigatívneho novinára Kuciaka, ktorý zistil možné prepojenia strany SMER-SD na taliansku mafiu, a iné korupčné škandály. Novým premiérom sa stal Peter Pellegrini.

4 Analytická časť

4.1 Dáta a metodológia

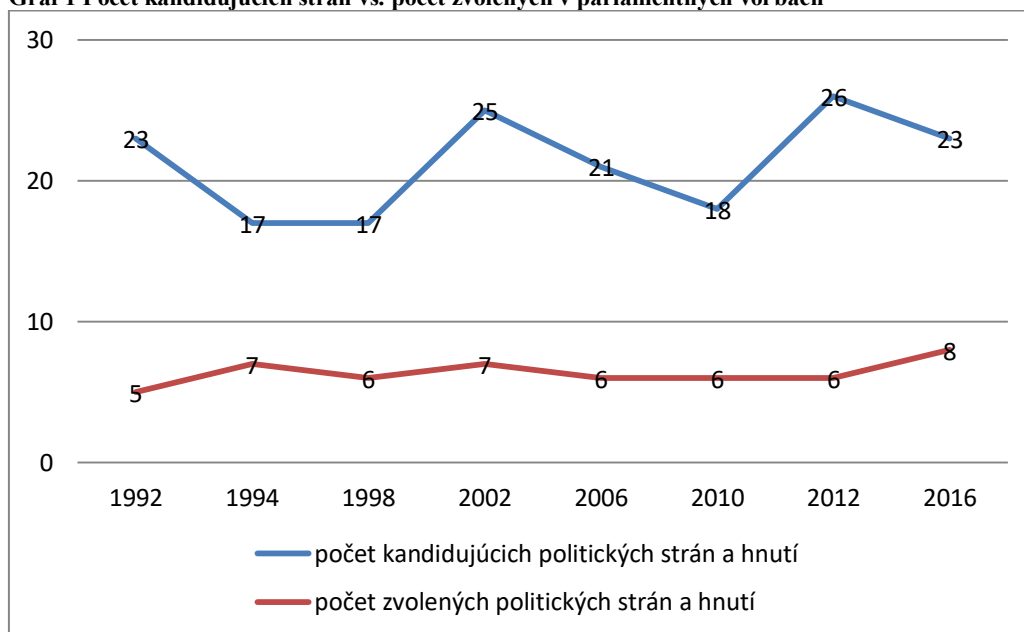
Z hľadiska metodológie sa jedná o komparatívnu prípadovú štúdiu, ktorá je vhodná na skúmanie politickej reality ako metodológia vysvetľujúceho výskumu. Na základe skúmania výsledkov volieb a rozloženia politických strán v parlamente prebehne ich porovnávací analýza. Pri analýze a komparácii vývoja budú využité vlastné výpočty komparatívnych indikátorov efektívneho počtu strán a indexu agregácie. Aj keď sa jedná o ukazovatele, ktorých výsledky môžu slúžiť samostatne pre definovanie dynamiky vývoja trendov stranického systému, je pre lepšie odôvodnenie zistení pridaný index voatility. Jeho výpočtu sa ale bakalárska práca nevenuje. Voličská volatilita a jej zmeny sú pre zvolené obdobie už spracované inými autormi, ktorých výsledky budú v práci využité. Konkrétne sa jedná o prípadové štúdie autorov Charvát, Just (2018) a Gyárfášová, Bahna, Slosiarik (2017).

Pre aplikáciu zadaných indikátorov na účely analýzy sú potrebné výsledky volieb do NR SR od roku 1992²⁹ až do posledných parlamentných volieb, konajúcich sa v roku 2016. Hlavným zdrojom týchto dát bol elektronický archív Štatistického úradu Slovenskej republiky³⁰.

²⁹ Jednalo sa o voľby do SNR počas existujúcej federatívnej republiky, ale na základe ich výsledku pokračovala NR SR po rozdelení ČSFR

³⁰ Konkrétne odkazy na zdroje dát pre všetky parlamentné voľby sú dostupné v časti Použitá literatúra

Graf 1 Počet kandidujúcich strán vs. počet zvolených v parlamentných voľbách

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

4.2 Voličská volatilita

Ako je spomenuté v texte vyššie, účelom tejto práce nie je samotný výpočet indexu volatility, nakoľko jeho spracovanie nájdeme v odborných štúdiách iných autorov. V rámci práce ide tak o sekundárne spracovanie na základe komparácie výsledkov.

Autori Charvát a Just vo svojej prípadovej štúdii, kde okrem vývoja voličskej volatility, pracovali aj s indexom efektívneho počtu strán. Pre účely práce sú využité výsledky ich analýzy volatility. Prípadová štúdia však pracuje len s voľbami od roku 2002 do parlamentných volieb 2016. Autori to odôvodňujú podobnosťou výsledkov z rokov 2002 a 2016, ktoré obe považujú za prelomové a ich cieľom bolo skúmať dynamiku stranického systému v tomto časovom úseku.

Autorské trio Gyárfášová, Bahna a Slosiarik (2017) taktiež predložili prípadovú štúdiu zameranú čisto na volebnú volatilitu pre parlamentné voľby 2016. Aj keď cieľom odbornej práce je práve skúmanie volieb 2016, v rámci teoretickej časti odkazujú na vývoj volatility od roku 1992, čo slúži ako podklad dát pre túto bakalársku prácu.

Dôležitým faktom je, že obe skupiny autorov ku skúmaniu volatility pristupovali s rozdielmi. Charvát, Just (2018) využili Pedersenov vzorec len na výpočet

vnútroštátnej volatility, zatiaľ čo Gyárfášová, Bahna, Slosiarik (2017) Pedersenov index aplikujú priamo pre výpočet agregárnej volatility, k výpočtom mimo a vnútroštátnej volatility došlo na základe iných kritérií, avšak ich súčet je rovný agregovanej. Vnútroštátna volatilita prebieha medzi stranami, ktoré existovali v oboch porovnávaných voľbách, mimosystémová sa týka nových strán, ktoré vstúpili do volebnej súťaže v daných sledovaných parlamentných voľbách. Voľby 2002, na základe výsledkov agregovanej ale aj mimosystémovej volatility.

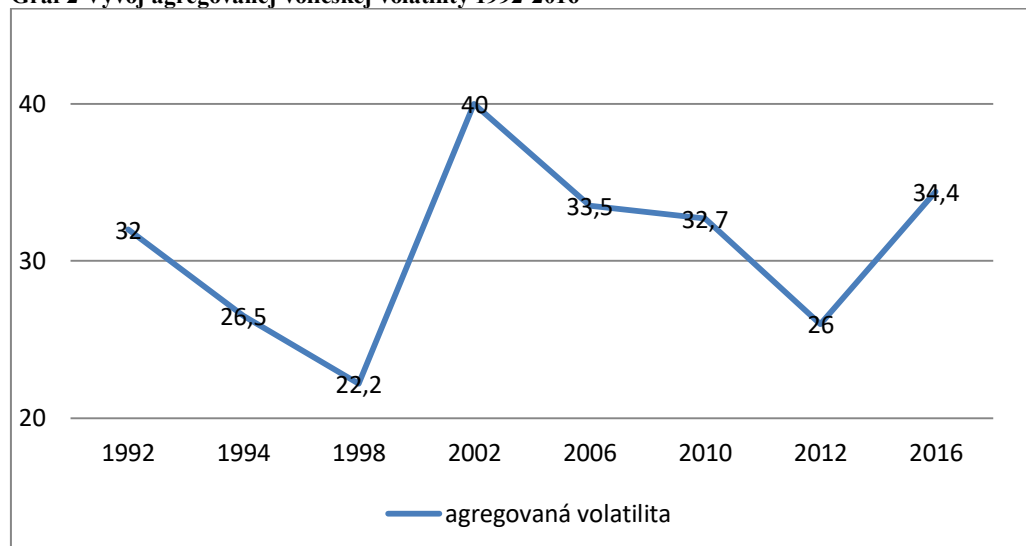
Práca sa bude v nasledujúcich riadkoch venovať výsledkom práve vyššie spomenutej trojici autorov.

Tabuľka 2 Agregovaná volebná volatilita vo voľbách do NR SR (v %)

P_it	1992	1994	1998	2002	2006	2010	2012	2016
P_it-1	1990	1992	1994	1998	2002	2006	2010	2012
Agregovaná	32	26,5	22,2	40	33,5	32,7	36	34,4
Mimosystémová	16	15	8,5	22	7,8	16	9,3	11
Vnútroštátna	16	11,5	13,7	18	25,7	16,7	16,7	23,4

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Gyárfášová, Bahna, Slosiarik (2017)

Graf 2 Vývoj agregovanej voličskej volatility 1992-2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Gyárfášová, Bahna, Slosiarik (2017)

Autori Gyárfášová, Bahna, Slosiarik (2017: 6) uvádzajú, že klesajúca voličská volatilita v 90. rokoch minulého storočia je prekvapením, nakoľko práve p zmene režimu a rozdelení federatívnej republiky sa dala očakávať vyššia volebná nestabilita z dôvodu formovania nových politických strán a hnutí. Vysvetlením môže byť v tom období silná pozícia HZDS

a podobné zisky hlasov pre všetky strany a hnutia (prípadne stranické kolície), ktoré sa v daných voľbách kandidovali.

Nové subjekty z pravidiel neobhájili svoj podiel kresiel z minulého obdobia, respektíve, ostali hneď v nasledujúcich voľbách mimo parlament (ZRS, SOP).

Rapidný nárast volatility, volebnej podpory, so sebou priniesli parlamentné voľby 2002. Vysvetlené to môže byť nástupom dvoch nových strán, SMER a ANO. Túto skutočnosť potvrdzuje aj vysoká miera mimosystémovej volatility v danom roku. Charvát a Just (2018) označujú voľby 2002 za prelomové. Z pohľadu zmeny volatility, ktorá súvisí so stabilitou stranického systému, to do určitej miery potvrdzuje. Zdôrazniť je potreba aj neobvyklý zisk strany SMER. Na jednu stranu k sebe prevzala voličov HZDS ale hlavne SDL (ktorá v týchto voľbách prepadla z podpory 14,66 % na 1,36 % hlasov, tento rozdiel odpovedá percentuálnemu zisku strany SMER). V žiadnych z predchádzajúcich volieb žiadna z novovzniknutých strán nezískala vo svojich prvých voľbách taký počet hlasov, nad 10 % (viď Prílohy č.1 až č.3). Výnimkou je HZDS, ktorých úspech však súvisí s rozpadom VPN a prechodu volebnej podpory práve k tejto strane. Po prvý a poslednýkrát kreslá získala aj KSS, čo taktiež prispieva k tvrdeniu o prelomových voľbách.

Po prudkom náraste presunu volatility z roku 2002, dochádza k ďalšiemu dlhodobému poklesu agregovanej volatility, SMER-SD v tomto období naberá na podpore, čoho vrchol je práve rok 2012, kedy s počtom kresiel 83 zostavil vládu jednej strany.

Do parlamentu v roku 2006 sa nedostala žiadna nová politická strana, čo bol prvý prípad od roku 1992. Vyplýva to aj z nízkej mimosystémovej, a naopak, vysokej vnútrosystémovej volatility, kde volebná podpora sa prerozdělila medzi parlamentné strany z predchádzajúceho funkčného obdobia (SMER-SD získava na podpore, HZDS naopak stráca, voliči HZDS prechádzajú k SMERU-SD; elektorát SDK prerozdelený medzi SDKÚ a KDH).

Voľby 2016 predstavujú druhú najvyššiu mieru agregovanej volatility od roku 1992. Do parlamentu sa dostali tri nové subjekty, avšak nedošlo k takému posunu voličov, ako tomu bolo v roku 2002 (elektorát SMER-SD je silný, aj napriek škandalom, podpora výraznejšie neklesá). Ak voľby do SNR 1990, ako prvé slobodné voľby, môžeme označiť ako prelomové, pretože ide o medzník a formovali vývoj stranického systému, vidíme pokles

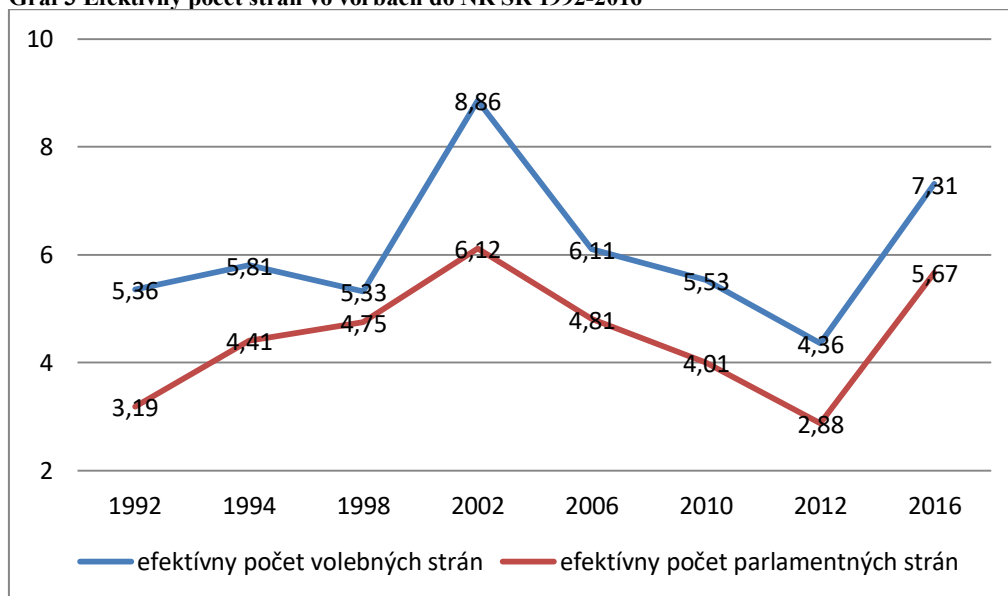
volebnej volatility až do bodu, kedy stabilné strany sú nahradené novými. Podobný postup nasledoval po voľbách 2002, kedy opäť dochádzalo k poklesu volatility až do roku 2016, kedy konzistentné strany ako SDKÚ KDH (od roku 1992 podpora v každých voľbách okolo 9 %) zostávajú mimo parlament, mandáty získavajú strany nové, radikalizované, vrátilo sa aj SNS.

Vo voľbách 2016 je výrazná aj mobilizácia nevoličov. Radikálna anti-imigračná rétorika (v dôsledku migračnej krízy) strán ako ĽSNS, Sme rodina, z časti aj SMER-SD, im zaistila zisk hlasov z tejto skupiny obyvateľstva (Gyárfášová, Bahna, Slosiarik, 2017: 18).

4.3 Aplikácia indexu efektívneho počtu strán

Index efektívneho počtu strán je možné aplikovať v dvoch prevedeniach. Na parlamentnej úrovni, kedy sa index vypočítava z percentuálneho podielu mandátov parlamentných strán. A na volebnej úrovni, kde ukazovateľom sú percentuálne pomery k počtu platných hlasov všetkých kandidujúcich strán. Efektívny počet strán predstavuje hypotetický počet strán rovnakej veľkosti a rovnakej volebnej sily v rámci parlamentu, ktoré sa „zmestia“ do daného stranického systému. V rámci analýzy sa vypočítali obe možné metódy využitia indexu.

Graf 3 Efektívny počet strán vo voľbách do NR SR 1992-2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Počet parlamentných strán od roku 1992 sa v priemere pohybuje na počte sedem (s

výnimkou roku 1992, keď ich bolo päť, a v roku 2016, keď sa ich do parlamentu dostalo osem)³¹. Táto informácia však nie je dostatočná pre posúdenie vzájomného vplyvu parlamentných strán a ideologickej fragmentácie, z ktorej vyplýva, aká je pravdepodobnosť konsenzu medzi stranami v zásadných politických otázkach, čo odráža podobu či vlastnosti stranického systému. Výsledky indexu efektívneho počtu strán taktiež slúži pre výskum dynamiky stranického systému.

Avšak z vyššieho počtu strán v parlamente sa dá predpokladať vyššia fragmentácia stranického systému, čo potvrdzuje, alebo vyvracia práve tento indikátor. Hodnota indexu rastie so zvyšujúcim sa počtom strán, čo odzrkadľuje zvyšujúcu sa roztrieštenosť stranického systému. Na druhú stranu, ak by sme sa riadili absolútnym počtom strán v parlamente, v roku 1994 ich bolo 7, rovnako aj v roku 2002, podľa efektívneho počtu strán ale vidíme evidentný rozdiel v miere volebnej sily v týchto dvoch obdobiach.

Pri porovnaní vývoja absolútneho počtu strán a efektívneho počtu strán je možné sledovať, že aj keď ich počet je v istej miere obdobný, efektívny počet strán sa výrazne mení. Z toho sa dá vyvodiť, že musí dochádzať k obmene strán v rámci parlamentu mení sa tak vzájomná volebná veľkosť a sila parlamentných strán. V kapitole Vývoj stranického systému, kde sú popísané faktické premeny stranického systému na základe typu strán, ktoré získali mandáty, tak aj z formovania koalícií a opozícií podľa funkčných období, sa táto domnienka čiastočne potvrdzuje. Okrem volieb 2006 sa do parlamentu dostala minimálne jedná nová strana každé parlamentné voľby, a nahradila tak minimálne jednu stranu z predchádzajúceho obdobia, ktorá sa v daných voľbách do parlamentu už nedostala.

V prvej dekáde samostatného Slovenska ale sledujeme jav, kedy nové strany neboli schopné obhájiť svoju pozíciu v nasledujúcich voľbách. Zmena nastáva voľbami v roku 2002, kedy sa do parlamentu dostáva strana SMER, ktorá je do volieb 2016 stále stranou so silnou voličskou základňou. Podobné tendencie, ale nie v takej miere, malo aj SDKÚ, ktoré predstavovalo najsilnejšiu opozičnú stranu práve SMERU-SD po tri funkčné obdobia.

Z grafu a vývoja efektívneho počtu strán vychádza, že 90. roky minulého storočia boli

³¹ Vid' Graf **Chyba! Pouze hlavní dokument.** Počet kandidujúcich strán vs. počet zvolených v parlamentných voľbách

celkom stabilné. Spôsobené to je základnými stranami (prítomné od roku 1992 – HZDS, SDL, KDH, SNS, maďarské koalície všeobecne), ktoré sa dostali do parlamentu v podobnom ziskom, a teda ich vzájomný vplyv sa nijak výrazne nemenil. V prípade, že sa do parlamentu dostala nová strana, nahradila stranu, ktorá výsledky z predchádzajúcich volieb neobhájila³².

V roku 2002 došlo k výraznému nárastu volebnej nestability, ktorá sa premietla do vysokej hodnoty indexu volatility. Zvýšenú hodnotu prejavuje aj index efektívneho počtu strán. Absolútny počet parlamentných strán bol sedem, avšak vzájomná volebná sila a relatívna veľkosť strán bola relatívne nízka, nakoľko žiadna zo strán nezískala výrazne vyšší počet kresiel. Víťazná strana HZDS získala len 19,5 % z celkového počtu platných hlasov. Obdobnú hodnotu v predchádzajúcich voľbách získavali strany na treťom, prípadne druhom mieste.

Po roku 2002 začala rásť volebná sila strany SMER-SD, v roku 2012 získal 83 kresiel, čo predstavuje 55 % z celkového počtu 150, a po prvýkrát tak jedna strana mohla zostaviť vládu. Hodnota oboch obmien efektívneho počtu strán je v tomto prípade najnižšia za celé skúmané obdobie, práve kvôli veľkosti a volebnej sile SMER-SD, ktorý mohol presadzovať svoju politiku bez potreby nájdenia konsenzu s ďalšími stranami.

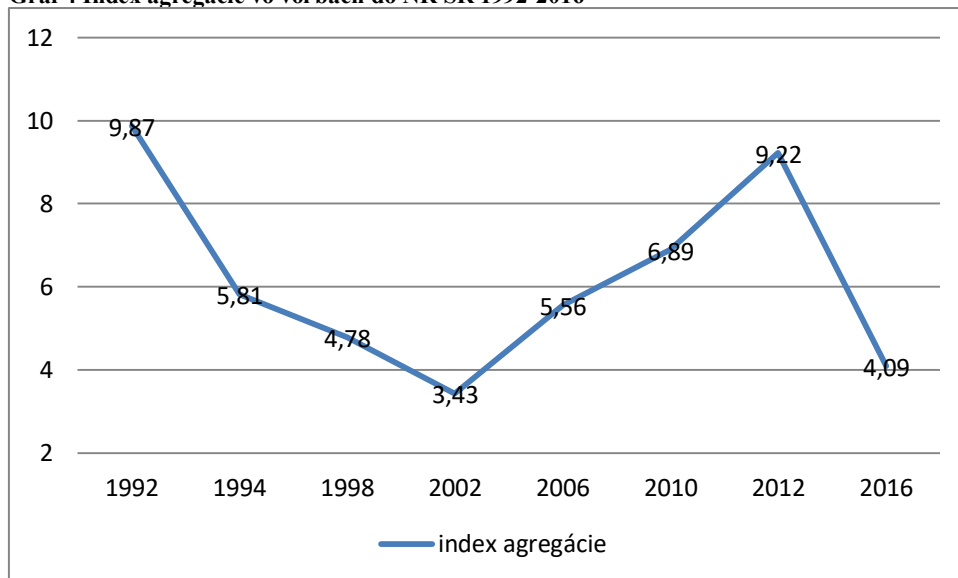
Ďalší prudký nárast nastal vo voľbách 2016. Okrem toho, že do parlamentu sa dostali nové, protisystémové strany (ĽSNS, Sme rodina), vrátila sa aj nacionalistická SNS. Dochádza tak k zmene v straníckom systéme, ako v počte parlamentných strán, tak v ich volebnej sile. SMER-SD aj keď ako víťaz, nedosiahol takého úspechu ako v roku 2012. Sila opozície vo voľbách vzrástla (SaS a OĽaNO-NOVA ako druhá a tretia najsilnejšia strana). Nebolo tak možné vytvoriť vládu na spektre ľavica vs. pravica. Došlo k hybridnej vládnej štvorkoalicii, pozostávajúcej z populistickej strany SMER-SD, nacionalistickej SNS, stredopravicovej strany SIEĽ, a slovensko-maďarskej strany, čo predstavovalo akýsi paradox, v rámci spoločnej spolupráce s SNS. Rozštiepenosť straníckeho systému je vysoká, čo sa premietlo do konfliktov vo vnútri koalície.

³² Ako príklad môže poslúžiť ZRS a SOP. ZRS sa v roku 1994 dostala do parlamentu so ziskom 7,35 % a 13 kresiel. Nasledujúce voľby sa do parlamentu už nedostala, miesto toho novou stranou, ktorá získala dostatočný počet hlasov bola strana SOP. Tá s 8,02 % a 13 mandátmi „nahradila“ veľikostne a silou volebného vplyvu práve ZRS.

4.4 Aplikácia indexu agregácie

Čím vyššia hodnota indexu, tým viac je stranický systém koncentrovaný, čoho výsledkom by mala byť relatívna stabilita vlád.

Graf 4 Index agregácie vo voľbách do NR SR 1992-2016

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Výsledky výpočtu indexu agregácie odzrkadľujú výsledky indexu volatility a efektívneho počtu strán, popísaných vyššie. V 1992 bola výrazne najsilnejšou stranou HZDS s 74 kreslami, SDL z druhej pozície získala len 28. V nasledujúcich dvoch voľbách HZDS strácalo na podpore, a aj keď stále víťazná strana, jeho sila v rámci stranického systému klesala. Najnižšia hodnota v roku 2002 súvisí s vysokou fragmentáciou systému, kedy žiadna zo strán nebola zreteľne dominantnejšie. Krivka narastá spolu s rastom popularity strany SMER-DS, ktorá dosiahla vrchol práve v roku 2012 (zisk 83 mandátov, vláda jednej strany). Výsledky volieb 2016 priniesli nové politické strany do parlamentu, mimo neho ostali strany, ktoré doposiaľ predstavovali stranickú základňu, rovnako strana SMER-DS získala o 33 kresiel menej, ako tomu bolo v roku 2012.

4.5. Zaradenie slovenského stranického systému do typológie systémov strán

Na základe vývoja stranického systému na Slovensku je možné konštatovať, že dochádza k častým jeho častým zmenám.

Pokiaľ by sme prihliadali len na absolútny počet parlamentných strán, je jednoduché slovenský stranícky systém zaradiť do Duvergerovej klasifikácie multipartizmu.

V rámci Blondelovej typológie, by slovenský stranícky systém mohol spadať do kategórie multipartizmu s dominujúcou stranou. Tento typ by platil ale len na určité obdobia. Konkrétne, obdobie 1992 až 2002, kedy HZDS bol dominantnou stranou, ktorá ale nemala dostatočný počet kresiel pre zostavenie vlády jednej strany. Druhým obdobím by boli roky 2006 až 2012,, kedy dominantnou stranou bol SMER-DS. Ide však len o dva následné volebné obdobia. V treťom období 2012-2016 SMER-SD získava dostatočný počet kresiel pre vládu jednej strany, tým už nezapadá do definície multipartizmu s dominujúcou stranou.

Čo sa týka Sartoriho pojmú straníckych systémov, aj keď ide o najprepracovanejšiu klasifikáciu, je obtiažné ju aplikovať na slovenský príklad. Ani prípad jednofarebnej vlády strany SMER-SD nemožno klasifikovať ako systém s predominantnou stranou, nakoľko Sartori zdôrazňuje aj faktor času, a teda pre zaradenie do tejto klasifikácie by musel SMER-SD zostaviť takúto vládu minimálne v troch za sebou nasledujúcich stranách. Voľby 2016 predominantnú pozíciu strany SMER-SD nepotvrdil, išlo tak o výnimku, ktorá bola reakciou na predčasné voľby, kedy prvá pravicová vládna koalícia nebola schopná dôjsť k dohode o tzv. eurovale, čo mohlo vo voličoch pocit sklamaní, a došlo tak k presunu volebnej podpory v prospech SMER-SD.

Záver

Predmetom bakalárskej práce bola analýza dynamiky vývoja slovenského stranického systému na základe aplikácie zvolených indikátorov. Druhá kapitola práce mala za úlohu priblížiť vývoj stranického systému z pohľadu počtu a ideologickej orientácie strán. V slovenskom stranickom systéme dochádza k častým zmenám, na základe úspechov nových strán vidíme trend aj v tejto sfére. V prvej dekáde samostatného Slovenska, okrem základného jadra politickej scény (HZDS, SDL, KDH, SNS, maďarské strany), do parlamentu v každých voľbách vstupuje novovzniknutá strana, ktorá však je úspešná len počas jedného funkčného obdobia. Možno konštatovať, že zároveň so vstupom novej strany, minimálne jedna strana svoju pozíciu v nasledujúcich voľbách neobhájí.

Stranický systém Slovenskej republiky sa vyznačuje dvoma ďalšími prvkami, ktoré stoja za to zdôrazniť. Prvým je neustála prítomnosť skupín zastupujúcich maďarskú menšinu v parlamente. Druhým prvkom systému sú pravicové alebo extrémne pravicové skupiny (SNS, LSNS). Za ľavicovú stranu dnes možno pokladať iba stranu SMER-SD. Strany s pravicovou orientáciou, a v opozícii SMERU-SD ale nie sú schopné sa zjednotiť, čím sa štiepia hlasy voličov. Dôkazom je aj pád vlády Ivety Radičovej (SDKÚ, KDH, MOST-HÍD, SaS), či neschopnosť zvíťaziť ani jednou s pravicových strán. Naopak, často dochádza k zakladaniu ďalších stredopravicových strán, osobami, ktoré odišli zo svojej predchádzajúcej strany (napríklad prípad KDH a subjektov NOVA a SIEŤ).

Čo sa týka dynamiky vývoja na základe analýzy empirických ukazovateľov, boli využité index volatility, index efektívneho počtu strán a index agregácie. Výsledky poukazovali na vývoj stranického systému v dvoch etapách. Prvá etapa, v 90. rokoch minulého storočia, kde situácia je pomerne stabilná, strany prítomné od roku 1992, tvoria jadro politickej scény, dochádza k malým obmenám v parlamente (nové strany), HZDS ako jasný víťaz parlamentných volieb až do roku 1998. S rokom 2002 prichádza zmena, voľby sú označované ako prelomové, pretože prinášajú zásadnú zmenu v stranickom systéme. Vplyv HZDS je oslabený, do parlamentu sa dostávajú tri nové strany, taktiež KSS (podpora radikálnych či protisystémových strán značí nespokojnosť obyvateľstva s establišmentom). Po voľbách 2002 dochádza k obdobnému vývoju, stranický systém sa stabilizuje, SMER-SD preberá rolu vedúcej strany, nakoľko má silnú podporu voličov. Dokonca dochádza prvýkrát k jednofarebnéj vláde v roku 2012. Vo voľbách 2016 však stráca značnú časť

hlasov, do parlamentu sa opäť dostávajú tri nové strany. Dve z nich možno zaradiť ako protisystémové (Sme rodina, ĽSNS – s fašistickými sklonmi). Tieto zmeny sa odzrkadľujú ako v rozložení parlamentných síl tak aj vo výsledkoch zadaných empirických ukazovateľov.

Parlamentné voľby 2016 tak možno označiť ako prelomové. Do parlamentu sa dostalo osem strán, čo je historicky najvyšší počet. Po prvýkrát sa mimo parlament dostala strana KDH, ktorá od roku 1992 mala stabilnú podporu okolo 9 %. Po odchode mnohých členov pociťuje prepad aj SDKÚ, ktorá bola do volieb 2016 najsilenejšou opozičnou stranou voči SMER-SD. Na druhú stranu na politickú scénu vstupujú nové subjekty, dva z nich možno označiť ako antisystémové, ĽSNS až ako ultrapravicové. Roztrieštenosť parlamentu potvrdzujú aj výsledky indexu agregácie a efektívneho počtu strán.

Summary

The subject of the bachelor thesis was the analysis of the dynamics of the development of the Slovak party system based on the application of selected indicators. The second chapter of the thesis was aimed at the development of the party system in terms of the number and ideological orientation of the parties. There are frequent changes in the Slovak party system, and based on the success of the new parties we see a trend in this sphere as well. In the first decade of independent Slovakia, in addition to the core of the political scene (HZDS, SDL, KDH, CIS, Hungarian Party), a new party enters the parliament in each election, but it is only successful for one term. It can be stated that at the same time as the new party enters, at least one party will not defend its position in the next elections.

The party system of the Slovak Republic is characterized by two other elements that are worth highlighting. The first is the constant presence of groups representing the Hungarian minority in parliament. The second element of the system is right-wing or extreme-right groups (SNS, LNSS). Only the SMER-SD side can be considered for the left side today. However, parties with a right-wing orientation, and in opposition SMERU-SD, are not able to unite, thereby cleaving voters' voices. The proof is also the fall of the government of Iveta Radičová (SDKU, KDH, MOST-HÍD, SaS), or the inability to win even with the right-wing parties. On the other hand, there are often other middle-right parties, who have

left their previous party (such as KDH and NOVA and NETWORK).

Regarding the dynamics of development based on the analysis of empirical indicators, the volatility index, the effective number index and the aggregation index were used. The results pointed to the development of the party system in two stages. The first stage, in the 1990s, where the situation is relatively stable, parties present since 1992, form the core of the political scene, there are small changes in the parliament (the new party), the HZDS as a clear winner of parliamentary elections until 1998. change comes in 2002, the choices are called groundbreaking because they bring about a fundamental change in the party system. The influence of HZDS is weakened, three new parties are coming to the parliament, also the KSS (support for radical or anti-systemic parties indicates dissatisfaction with the population). There is a similar development after the 2002 elections, the party system is stabilizing, the SMER-SD takes on the role of a leading party, as it has strong voter support. It is even the first time in a single-color government in 2012. However, it loses a significant part of the vote in 2016, with three new parties returning to parliament. Two of them can be classified as anti-system (We are family, LNSS - with fascist inclinations). These changes are reflected both in the distribution of parliamentary forces and in the results of the empirical indicators.

Thus, the 2016 parliamentary elections can be called groundbreaking. Eight parties have reached parliament, which is the highest ever. For the first time outside the parliament, the KDH party, which since 1992 had a stable support of around 9%, has been given a stand. After the departure of many members, the SDKU, which was the strongest opposition party to SMER-SD, was the strongest opposition party to 2016 elections. On the other hand, new entrants enter the political scene, two of which can be described as anti-systemic, LSNS as ultra-right. The fragmentation of the parliament is also confirmed by the results of the aggregation index and the effective number of parties.

Použitá literatúra

Monografia a zborníky

DANCISIN, Vladimír. *Metódy prerozdelenia mandátov v pomernom volebnom systéme*.

1. vydanie. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2013, 190 s. ISBN 978-80-555-0787-3

FIALA, Petr; STRMISKA, Maxmilián. *Teorie politických stran*. 1. vydanie. Brno: Barrister & Principal, 1998. 260 s. ISBN 80-85947-31-5

JUST, Petr. *Slovenská republika*. In CABADA, Ladislav; DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol. *Komparace politických systémů III*. 1. vydanie. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000, s. 77-114. ISBN 80-245-0066-3

KOPEČEK, Lubomír. *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*. 1. vydanie. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, 627 s. ISBN 978-80-7325-113-0

KUBÁT, Michal. *Stranické systémy*. In CABADA, Ladislav; KUBÁT, Michal. *Úvod do studia politické vědy*. 1. vydanie. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 245-266. ISBN 80-86432-41-6

LEBEDA, Tomáš. *Příloha: Nástroje k měření volebních výsledků a vlastností stranických systémů*. In NOVÁK Miroslav; et. al. *Úvod do studia politiky*. 1. vydanie. Praha: SLON, 2011, s. 508-518. ISBN 978-80-7419-052-0

MAIR, Peter. *Party System Change: Approaches and Interpretations*. Oxford: Clarendon Press, 1998. 244 s. ISBN 978-0-19-829549-5

NOVÁK Miroslav; et. al. *Úvod do studia politiky*. 1. vydanie. Praha: SLON, 2011, 783 s. ISBN 978-80-7419-052-0

NOVÁK, Miroslav; LEBEDA, Tomáš; a kol. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2004, 485 s. ISBN 80-86473-88-0

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. 1. vydanie. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 466 s. ISBN 80-7325-062-4

ŠEDO, Jakub. *Volební systémy postkomunistických zemí*. 1. vydanie. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 420 s. ISBN 978-80-7325-137-6

Odborné články

CHARVÁT, Jakub; JUST, Petr. Politické zemětřesení 2016? Dynamika stranického systému na Slovensku od roku 2002. In *Politické vedy*. Vol. 21, no. 1, 2018. ISSN 1335 – 2741, s. 24-57.

GYÁRFÁŠOVÁ, Oľga. Slovenské parlamentné voľby 2010: nacionálna agenda na ústupe? In *Středoevropské politické studie*. Vol. 13, no. 1, 2011. Dostupné na WWW: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4542/3622>

HYNČICA, Pavel; ŠÁROVEC, Daniel. Slovenské politické strany optikou konceptu novosti [online]. In *Acta FF ZČU*. Vol. 10, no. 2-3, 2018. Dostupné na WWW: <https://ff.zcu.cz/export/sites/ff/research/edicni-cinnost/acta/archiv/2018/Acta-FF-c-2/po-kapitolach/1.-Slovenske-politicke-strany-optikou-konceptu-novosti-Pavel-Hyncica-a-Daniel-Sarovec.pdf>

KOVÁČOVÁ, Simona. Primárne aspekty stranických systémov podľa Sartoriho a ich aplikácia na Slovensko [online]. *E-polis.cz*, 29. október 2013. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z WWW: <http://www.e-polis.cz/clanek/primarne-aspekty-stranickych-systemov-podla-sartoriho-a-ich-aplikacia-na-slovensko.html>. ISSN 1801-1438.

KUBÁT, Michal. Volby, fragmentace a polarizace stranického systému a politická nestabilita v České republice. In: *Politologický časopis*, 1998, no. 3, s. 231-243

KUBÁT, Michal. Problém výzkumu politických stran a stranických systémů v zemích středovýchodní Evropy - několik poznámek. In *Politologický časopis*, 2003, no. 3, s. 269-275

LAAKSO, Markku; TAAGEPERA, Rein. "Effective" Number of Parties: A Measure with Application to West Europe. In: *Comparative Political Studies*, 1979, vol. 12, no. 1, s. 3-27

MERKEL, Wolfgang; CROISSANT, Aurel. Conclusion: Good and defective democracies. In *Democratization*, 2004, vol. 11, no. 5, s. 199-213

MIKUŠ, Roman; GURŇÁK, Daniel. Špecifiká volebnej účasti v obciach Košického kraja vo voľbách na rôznych úrovniach v rokoch 1999-2014. In *Geographia Cassoviensis*, 2015, vol.8, no. 2, s. 150-161

Internetové zdroje

Portál Aktuality. Rozpad SDKÚ-DS? [online]. *Aktuality.sk*, 6. november 2014. [cit. 2019-05-08]. Dostupné z WWW: <https://www.aktuality.sk/clanok/265843/rozpad-sdku-ds/>

MESEŽNIKOV, Gregorij. Slovenské voľby 2016: šok pre slovenskú demokraciu [online]. *Heinrich-Böll-Stiftung*, 22. marec 2016. [cit. 2019-05-08]. Dostupné z WWW: <https://cz.boell.org/cs/2016/03/22/slovenske-volby-2016-sok-pre-slovensku-demokraciu>

PETKOVÁ, Zuzana. Radičová dovládne do marca [online]. *Domov.sme.sk*, 20. október 2011. [cit. 2019-05-04]. Dostupné z WWW: <https://domov.sme.sk/c/6105880/radicova-dovladne-do-marca.html>

Portál Život. Takto funguje u nás volebný systém: Viete, čo sa deje s našimi hlasmi po ich spočítaní? [online]. *Život.pluska.sk*, 2. marec 2016. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z WWW: <https://zivot.pluska.sk/clanok/31372/stedry-volebny-system-co-sa-deje-s-nasimi-hlasmi-vo-volbach-a-ako-sa-delia-kresla-v-parlamente>

Štatistický úrad Slovenskej republiky. *Voľby a referendá* [online]. Dostupné na WWW: <http://volby.statistics.sk/index.html>

Zoznam použitých skratiek

ANO – Aliancia nového občana
ČSFR – Česká a Slovenská Federatívna Republika
DS – Demokratická strana
DÚ – Demokratická únia
HZD – Hnutie za demokraciu
HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko
KDH – Kresťansko-demokratické hnutie
KSS – Komunistická strana Slovenska
MK – Maďarská koalícia
MKDH – Maďarské kresťansko-demokratické hnutie
NR SR – Národná rada Slovenskej republiky
SaS – Sloboda a solidarita
SDK – Slovenská demokratická koalícia
SDKÚ – Slovenská demokratická a kresťanská únia
SDL – Strana demokratickej ľavice
SDSS – Sociálno-demokratická strana Slovenska
SMER-SD – Smer – Sociálna demokracia
SNS – Slovenská národná strana
SOP – Strana občianskeho porozumenia
SV – Spoločná voľba
SZS – Strana zelených na Slovensku
VPN – Verejnosť proti násiliu
ZRS – Združenie robotníkov Slovenska

Téza bakalárskej práce

Jméno studenta/studentky: Alexandra Smolecová

Název práce v slovenštině: Dynamika vývoja slovenského stranického systému

Název v anglickém jazyce: Dynamics of the development of the Slovak party system

Akademický rok vypsání: 2017/2018

Jazyk práce: slovenština

Typ práce: bakalářská

Ústav: Katedra politologie

Vedoucí: Mgr. Daniel Šárovec

Obor práce: Politologie a veřejná politika

Projekt bakalářské práce

A. Stručná charakteristika práce

Stranícky systém ako systém vzájomného vplyvu a usporiadania politických strán je významnou zložkou politického systému každého štátu. Preto je dôležité sa stranami a straníckymi systémami zaoberať. Dokazuje to aj fakt, že systémom politických strán sa venovali veľkí politológovia ako Maurice Duverger, Jean Blondel a Giovanni Sartori. Charakter stranického systému je do znateľnej miery ovplyvňovaný systémom volebným. Volebný systém možno považovať ako jeden zo základných kameňov politického systému. Na danom systéme závisí, ako verne bude reflektované rozloženie volebnej podpory, nakoľko určuje mieru reprezentácie voličov. S výsledkami volieb a rozložením politických strán v parlamente súvisia vybrané komparatívne indikátory, ktoré budú využité pri analýze v bakalárskej práci.

Téma bakalárskej práce môže byť prínosná v tom ohľade, že sa bude zaoberať zmapovaním dynamiky vývoja stranického systému na základe vývoja trendov vychádzajúcich z empirických ukazovateľov, ktorými sa odborná literatúra v súvislosti so straníckym systémom SR nezaobrá v takej miere, ako napríklad voličskou volatilitou (napr. Charvát, Just). Pôjde tak o doplnenie a rozšírenie súčasného stavu poznania týkajúceho sa vývoja systému politických strán na Slovensku.

B. Ciele práce

Táto bakalárska práca si kladie za cieľ podrobiť skúmaniu vývoj stranického systému na Slovensku, vyplývajúci z analyzovania komparatívnych indikátorov, s hlavným zameraním na premeny slovenského systému politických strán po parlamentných voľbách 2016.

C. Výzkumné otázky

1. Aký je vývoj stranického systému na Slovensku od roku 1992?
2. K akým zmenám stranického systému dochádza po parlamentných voľbách 2016 do NR SR?
3. Aké sú vývojové trendy podľa daných komparatívnych indikátorov?

D. Metodologie práce

V rámci metodológie bude využitá komparatívna prípadová štúdia, ktorá je vhodná na skúmanie politickej reality ako metodológia vysvetľujúceho výskumu. Na základe skúmania výsledkov volieb a rozloženia politických strán v parlamente prebehne ich porovnávací analýza. Pri analýze a komparácií vývoja budú využité komparatívne indikátory ako Laakso-Taageperov index efektívneho počtu strán, Raeov index fragmentácie, index agregácie, index deformácie či prípadne proporционаlita volebných výsledkov. Pri analýze rovnako bude odkazované na volebnú volatilitu, ktorá je analyzovaná autormi ako Gyárfášová, Charvát a Just ai.

Předpokládaná struktura práce

Úvod

1. Teoretická časť

1.1. Definícia stranického systému

1.2. Politický systém Slovenskej republiky

2. Analytická časť

2.1. Vývoj stranického systému na Slovensku

3. Analýza a komparácia výsledkov

Záver

Zdroje a literatúra

E. Seznam odborné literatury a zdrojů empirických dat

1. FIALA, P., RYSZARD H. (eds.). *Středoevropské systémy politických stran: Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2003. ISBN 80-210-3091-7.
2. FIALA, P., STRMISKA, M. *Teorie politických stran*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 1998. ISBN 80-85947-31-5.
3. GYÁRFÁŠOVÁ, O., BAHNA, M., SLOSIARIK M. Sila nestálosti - volatilita voličov na Slovensku vo voľbách 2016. In: *Středoevropské politické studie*. Vol. 19, No. 1, 2017. pp. 1-24.
4. GYARFÁŠOVÁ O., MESEŽNIKOV, G. *Vláda strán na Slovensku: skúsenosti a perspektivy*. Bratislava: IVO, 2004. ISBN 80-88935-63-6.
5. HORSKÝ, M. *Politické hry*. Bratislava: Marenčin PT, 2016. ISBN 978-80-8114-616-9.
6. CHARVÁT, J., JUST, P. Politické zemětřesení 2016? Dynamika stranického systému na Slovensku od roku 2002. In: *Politické vedy*. Vol. 21, No. 1, 2018. ISSN 1335 – 2741, pp. 24-57.
7. KOPEČEK, L. *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-076-4.
8. KOPEČEK, L. *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. ISBN 978-80-7325-113-0.
9. LAAKSO M., TAAGEPERA R. „Effective“ Number of Parties: A Measure with Application to West Europe. In: *Comparative Political Studies*. Vol 12, No. 1, 1979. pp. 3 – 27.
10. LEBEDA, T. *Volební systémy poměrného zastoupení: Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1523-3
11. NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: SLON, 1997. ISBN: 80-85850-22-2.
12. NOVÁK M. *Úvod do studia politiky*. Praha: SLON, 2012. ISBN 978-80-7419-052-0.

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Výsledky volieb do SNR 1992 (tabuľka)

<i>Politická strana</i>	<i>Počet hlasov</i>	<i>Pomer k počtu platných hlasov %</i>	<i>Počet kresiel</i>	<i>Pomer v parlamente %</i>
Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS)	1 148 625	37,26	74	49,33
Strana demokratickej ľavice (SDĽ)	453 203	14,70	29	19,33
Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)	273 945	8,89	18	12
Slovenská národná strana (SNS)	244 527	7,93	15	10
Maďarské kresťanskodemokratické hnutie, Együttélés – Spoluzítie – Wspólnota – Soužití (MKM – EGY)	228 885	7,42	14	9,33
Občianska demokratická únia (ODÚ)	124 503	4,04		
Sociálnodemokratická strana na Slovensku (SDSS)	123 426	4		
Demokratická strana – Občianska demokratická strana (DS – ODS)	102 058	3,31		
Slovenské kresťansko-demokratické hnutie (SKDH)	94 162	3,05		
Magyar Polgári Párt – Maďarská občianska strana (MPP – MOS)	70 689	2,29		
Strana zelených na Slovensku (SZS)	66 010	2,14		
Strana zelených (SZ)	33 372	1,08		
Strana práce a istoty (SPI)	29 818	0,97		
Komunistická strana Slovenska '91 (KSS)	23 349	0,76		
Rómska občianska iniciatíva (ROI)	18 343	0,6		
Združenie pre republiku – Republikánska strana Česko-Slovenska (ZPR – RSČ)	10 069	0,33		
Strana slobody – Strana národného zjednotenia (SSL – SNZ)	9 414	0,31		
Slovenská ľudová strana (SĽS)	9 129	0,3		
Hnutie za oslobodenie Slovenska (HZOS)	7 169	0,23		
Hnutie za samosprávnú demokraciu – Spoločnosť pre Moravu a Sliezsko (HSD – SMS)	3 986	0,13		
Hnutie za sociálnu spravodlivosť (HSS)	3 411	0,11		
Národní liberáli (NALI)	2 500	0,08		
Hnutie za slobodu prejavu – Slovenská republikánska únia (HZSP – SRÚ)	2 103	0,07		

Príloha č. 2: Výsledky volieb do NR SR 1994 (tabuľka)

<i>Politická strana</i>	<i>Počet hlasov</i>	<i>Pomer k počtu platných hlasov %</i>	<i>Počet kresiel</i>	<i>Pomer v parlamente %</i>
Koalícia Hnutie za demokratické Slovensko a Roľnícka strana Slovenska (HZDS – RSS)	1 005 488	34,97	61	40,67
Spoločná voľba (SV)	299 496	10,42	18	12
Magyar Koalíció – Maďarská koalícia (MK)	292 936	10,19	17	11,33
Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)	289 987	10,08	17	11,33
Demokratická únia Slovenska (DEÚS)	246 444	8,57	15	10
Združenie robotníkov Slovenska (ZRS)	211 321	7,35	13	8,67
Slovenská národná strana (SNS)	155 359	5,40	9	6
Demokratická strana (DS)	98 555	3,43		
Komunistická strana Slovenska (KSS)	78 419	2,73		
Kresťanská sociálna únia Slovenska (KSÚ)	59 217	2,06		
Nové Slovensko (NS)	38 369	1,33		
Strana proti korupcii – za poriadok, prácu a peniaze pre všetkých slušných občanov (SPK)	37 929	1,32		
Hnutie za prosperujúce Česko + Slovensko (HZPČS)	30 292	1,05		
Rómska občianska iniciatíva v Slovenskej republike (ROI)	19 542	0,68		
Sociálna demokracia (SD)	7 121	0,25		
Reálna sociálnodemokratická strana Slovákov (RSDSS)	3 573	0,12		
Združenie pre republiku – Republikáni (ZPR-REP)	1 410	0,05		

Príloha č. 3: Výsledky volieb do NR SR 1998 (tabuľka)

<i>Politická strana</i>	<i>Počet hlasov</i>	<i>Pomer k počtu platných hlasov %</i>	<i>Počet kresiel</i>	<i>Pomer v parlamente %</i>
Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS)	907 103	27	43	28,67
Slovenská demokratická koalícia (SDK)	884 497	26,33	42	28
Strana demokratickej ľavice (SDL)	492 507	14,66	23	15,33
Strana maďarskej koalície – Magyar Koalíció Pártja (SMK)	306 623	9,13	15	10
Slovenská národná strana (SNS)	304 839	9,07	14	9,33
Strana občianskeho porozumenia (SOP)	269 343	8,02	13	8,67
Komunistická strana Slovenska (KSS)	94 015	2,8		
Združenie robotníkov Slovenska (ZRS)	43 809	1,3		
Naše Slovensko (NS)	16 192	0,48		
Slovenská ľudová strana (SĽS)	9 227	0,27		
Maďarské ľudové hnutie za zmierenie a prosperitu – Magyar Népi Mozgalom a Megbékélésért és a Jólétért (MLHNP)	6 587	0,2		
Nezávislá iniciatíva Slovenskej republiky (NEI)	6 232	0,19		
Slovenská národná jednota (SNJ)	4 688	0,14		
Béčko – Revolučná robotnícka strana (B-RRS)	4 391	0,13		
Jednotná strana pracujúcich Slovenska (JSPS)	3 574	0,11		
Národná alternatíva Slovenska (NAS)	3 034	0,09		
Hnutie tretej cesty (HTC)	2 515	0,07		

Príloha č. 4: Výsledky volieb do NR SR 2002 (tabuľka)

<i>Politická strana</i>	<i>Počet hlasov</i>	<i>Pomer k počtu platných hlasov %</i>	<i>Počet kresiel</i>	<i>Pomer v parlamente %</i>
Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS)	560 691	19,5	36	24
Slovenská demokratická a kresťanská únia (SDKÚ)	433 953	15,09	28	18,67
Smer (SMER)	387 100	13,46	25	16,67
Strana maďarskej koalície - Magyar Koalíció Pártja (SMK-MKP)	321 069	11,17	20	13,33
Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)	237 202	8,25	15	10
Aliancia nového občana (ANO)	230 309	8,01	15	10
Komunistická strana Slovenska (KSS)	181 872	6,33	11	7,33
Pravá Slovenská národná strana (P SNS)	105 084	3,65		
Slovenská národná strana (SNS)	95 633	3,33		
Hnutie za demokraciu (HZD)	94 324	3,28		
Sociálnodemokratická alternatíva (SDA)	51 649	1,8		
Strana demokratickej ľavice (SDL)	39 163	1,36		
Strana zelených na Slovensku (SZS)	28 365	0,99		
Nezávislá občianska strana nezamestnaných a poškodených(NOSNP)	26 205	0,91		
Združenie robotníkov Slovenska (ZRS)	15 755	0,55		
Žena a rodina (ŽAR)	12 646	0,44		
Občianska konzervatívna strana (OKS)	9 422	0,33		
Robotnícka strana ROSA (ROSA)	8 699	0,3		
Rómska občianska iniciatíva SR (ROISR)	8 420	0,29		
Strana za demokratické práva občanov (SDPO)	6 716	0,23		
Ľavicový blok (ĽB)	6 441	0,22		
Politické hnutie Rómov na Slovensku - ROMA (ROMA)	6 234	0,22		
Slovenská národná jednota (SNJ)	4 548	0,16		
Béčko – Revolučná robotnícka strana (B-RRS)	2 818	0,1		
Ľudová strana (ĽS)	763	0,03		

Príloha č. 5: Výsledky volieb do NR SR 2006 (tabuľka)

<i>Politická strana</i>	<i>Počet hlasov</i>	<i>Pomer k počtu platných hlasov %</i>	<i>Počet kresiel</i>	<i>Pomer v parlamente %</i>
SMER – sociálna demokracia	671 185	29,14	50	33,33
Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana	422 815	18,36	31	20,67
Slovenská národná strana	270 230	11,73	20	13,33
Strana maďarskej koalície	269 111	11,68	20	13,33
Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko	202 540	8,79	15	10
Kresťanskodemokratické hnutie	191 443	8,31	14	9,33
Komunistická strana Slovenska	89 418	3,88		
Slobodné fórum	79 963	3,47		
Aliancia nového občana	32 775	1,42		
Hnutie za demokraciu	14 728	0,64		
NÁDEJ	14 595	0,63		
Ľavicový blok	9 174	0,4		
Združenie robotníkov Slovenska	6 864	0,3		
Občianska konzervatívna strana	6 262	0,27		
Slovenská národná koalícia - Slovenská vzájomnosť	4 016	0,17		
Slovenská ľudová strana	3 815	0,17		
Agrárna strana vidieka	3 160	0,14		
Prosperita Slovenska	3 118	0,14		
Strana demokratickej ľavice	2 906	0,13		
Misia 21 – Nová kresťanská demokracia	2 523	0,11		
Strana občianskej solidarity	2 498	0,11		

Príloha č. 6: Výsledky volieb do NR SR 2010 (tabuľka)

<i>Politická strana</i>	<i>Počet hlasov</i>	<i>Pomer k počtu platných hlasov %</i>	<i>Počet kresiel</i>	<i>Pomer v parlamente %</i>
SMER - sociálna demokracia	880 111	34,8	62	41,34
Slovenská demokratická a kresťanská únia - Demokratická strana	390 042	15,42	28	18,66
Sloboda a Solidarita	307 287	12,15	22	14,66
Kresťanskodemokratické hnutie	215 755	8,53	15	10,00
MOST-HÍD	205 538	8,13	14	9,34
Slovenská národná strana	128 490	5,08	9	6,00
Strana maďarskej koalície - Magyar Koalíció Pártja	109 638	4,33		
Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko	109 480	4,33		
Strana demokratickej ľavice	61 137	2,42		
Ľudová strana Naše Slovensko	33 724	1,33		
Komunistická strana Slovenska	21 104	0,83		
Únia – Strana pre Slovensko	17 741	0,70		
Paliho Kapurková, veselá politická strana	14 576	0,58		
Európska demokratická strana	10 332	0,41		
Nová demokracia	7 962	0,31		
Strana rómskej koalície	6 947	0,27		
Združenie robotníkov Slovenska	6 196	0,24		
AZEN – Aliancia za Európu národov	3 325	0,13		

Príloha č.7: Výsledky volieb do NR SR 2012 (tabuľka)

<i>Politická strana</i>	<i>Počet hlasov</i>	<i>Pomer k počtu platných hlasov %</i>	<i>Počet kresiel</i>	<i>Pomer v parlamente %</i>
SMER - sociálna demokracia (SMER-SD)	1 134 280	44,41	83	55,33
Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)	225 361	8,82	16	10,70
OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OĽaNO)	218 537	8,55	16	10,70
MOST-HÍD	176 088	6,89	13	8,70
Slovenská demokratická a kresťanská únia - Demokratická strana (SDKÚ)	155 744	6,09	11	7,33
Sloboda a Solidarita (SaS)	150 266	5,88	11	7,33
Slovenská národná strana (SNS)	116 420	4,55		
Strana maďarskej koalície - Magyar Koalíció Pártja (SMK)	109 484	4,28		
99 % – občiansky hlas	40 488	1,58		
Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS)	40 460	1,58		
Zmena zdola, Demokratická únia Slovenska	33 155	1,29		
STRANA SLOBODNÉ SLOVO – NORY MOJSEJOVEJ	31 159	1,22		
Ľudová strana – Hnutie za demokratické Slovensko (ĽS-HZDS)	23 722	0,93		
Komunistická strana Slovenska (KSS)	18 583	0,72		
Národ a spravodlivosť – naša strana	16 234	0,63		
Strana zelených (SZ)	10 832	0,42		
PRÁVO A SPRAVODLIVOSŤ	10 604	0,41		
Robíme to pre deti - SF	8 908	0,34		
Zelení	7 860	0,30		
NÁŠ KRAJ	4 859	0,19		
Strana demokratickej ľavice (SDL)	4 844	0,18		
Obyčajní ľudia	4 320	0,16		
Strana živnostníkov Slovenska	3 963	0,15		
Strana občanov Slovenska	3 836	0,15		
Strana Rómskej únie na Slovensku	2 891	0,11		
STRANA +1 HLAS	779	0,03		

Príloha č. 8: Výsledky volieb do NR SR 2016 (tabuľka)

<i>Politická strana</i>	<i>Počet hlasov</i>	<i>Pomer k počtu platných hlasov %</i>	<i>Počet kresiel</i>	<i>Pomer v parlamente %</i>
SMER – sociálna demokracia	737 481	28,28	49	32,70
Sloboda a Solidarita	315 558	12,10	21	14,00
OBYČAJNÍ LUDIA a nezávislé osobnosti – NOVA (OLaNO – NOVA)	287 611	11,02	19	12,70
Slovenská národná strana (SNS)	225 386	8,64	15	10,00
Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko (LSNS)	209 779	8,04	14	9,30
SME RODINA – Boris Kollár	172 860	6,62	11	7,30
MOST – HÍD	169 593	6,50	11	7,30
#SIEŤ	146 205	5,60	10	6,70
KDH	128,908	4,94		
SMK	105,495	4,05		
Slovenská občianska koalícia (SKOK!)	21,785	0,84		
TIP	18,845	0,72		
Strana Zelených Slovenska	17,541	0,67		
KSS	16,278	0,62		
SDKÚ	6,938	0,27		
Šanca	6,522	0,25		
Strana Moderného Slovenska	4,559	0,17		
Priama Demokracia	3,595	0,14		
Odvaha – Veľká národná a proruská koalícia	3,428	0,13		
VZDOR – strana práce (VZDOR)	3,182	0,12		
Maďarská kresťanskodemokratická aliancia – Magyar Kereszténydemokrata Szövetség (MKDA-MKDSZ)	2,426	0,09		
Demokrati Slovenska – Ľudo Kaník	1,998	0,08		
KOALÍCIA SPOLOČNE ZA SLOVENSKO	1,777	0,07		